

Strategija razvoja socialne ekonomije za obdobje 2025–2035

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA GOSPODARSTVO,
TURIZEM IN ŠPORT

I FEEL
SLOVENIA

Socialna ekonomija je način delovanja organizacij, ki jih opredeljuje Zakon o socialnem podjetništvu in delujejo v skladu z načeli socialne ekonomije. Organizacije socialne ekonomije demokratično, avtonomno in/ali participativno odločajo o svojem delovanju po načelu »en človek – en glas«, ustvarjajo storitve in blago, s katerimi obravnavajo in rešujejo družbene težave ter potrebe, tudi z uvajanjem družbenih inovacij. Učinek delovanja organizacij socialne ekonomije je zadovoljevanje splošnega družbenega interesa in presega posamične interese njihovih članov, zaposlenih ali uporabnikov. Presežek prihodkov nad odhodki organizacije socialne ekonomije vlagajo v delovanje in razvoj lastne dejavnosti.

Kazalo

UVOD	5
1. OPREDELITEV IZRAZOV	7
1.1 Socialna ekonomija	7
1.2 Socialno podjetje in socialno podjetništvo	8
1.3 Socialne oziroma družbene inovacije	9
2. STRATEŠKI RAZVOJNI CILJI IN GLAVNA PODROČJA RAZVOJA SOCIALNE EKONOMIJE	10
2.1 Strateški razvojni cilji socialne ekonomije	10
2.2 Glavna področja delovanja socialne ekonomije	13
3. TEMELJNE POLITIKE RAZVOJA	15
3.1 Evropski pravni okvir	15
3.2 Domača zakonodaja	16
4. ANALIZA POTREB IN SMERI MOŽNEGA RAZVOJA SOCIALNE EKONOMIJE	17
4.1 Socialna ekonomija in socialna podjetja v Sloveniji	17
4.2 Temeljna načela, značilnosti in lastnosti socialne ekonomije	24
4.3 Prepoznavnost in promocija socialne ekonomije in socialnega podjetništva	25
4.3.1 Prepoznavnost socialne ekonomije	25
4.3.2 Vključenost v formalne in neformalne oblike izobraževanja	26
4.4 Povečanje možnosti za razvoj, delovanje in krepitev organizacij socialne ekonomije in socialnih podjetij	27
4.4.1 Financiranje	27
4.4.2 Obdavčitev	29
4.4.3 Javno naročanje	30
4.5 Oblikovanje podpornega okolja za razvoj socialne ekonomije in socialnega podjetništva	31
4.6 Profesionalizacija organizacij socialne ekonomije in socialnih podjetij	33
4.6.1 Dostop in zbiranje podatkov	33
4.6.2 Družbeni učinki	35
4.7 PEST- in SWOT-analiza socialne ekonomije v Sloveniji	38
4.7.1 Analiza političnih, ekonomskih, sociološko-kulturnih in tehnoloških dejavnikov (PEST) socialne ekonomije v Sloveniji	38
4.7.2 Analiza prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti (SWOT) socialne ekonomije v Sloveniji	40

5. VLOGA DRŽAVE IN NJENIH INSTITUCIJ TER OBČIN PRI IZVAJANJU POLITIK IN DOSEGANJU RAZVOJNIH CILJEV SOCIALNE EKONOMIJE IN SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA	42
5.1 Vloga države in njenih institucij	43
5.2 Vloga občin	48
6. URESNIČEVANJE ZASTAVLJENIH CILJEV IN OCENA NAPREDKA	49
7. VIRI IN LITERATURA	50
Seznam kratic	52
Seznam preglednic	52

Uvod

Socialno gospodarstvo oziroma ekonomija¹ je eden ključnih gradnikov skupnosti. Po mnenju Evropske komisije socialna ekonomija bistveno prispeva k ohranitvi in razvoju kakovostnih delovnih mest, povečanju vključenosti prebivalstva na trg dela, omogoča ustvarjanje enakih možnosti za vse, pripomore k trajnostnemu gospodarskemu razvoju, spodbuja aktivno državljanstvo in razvoj družbene blaginje. Hkrati lahko socialna ekonomija tvorno prispeva k zelenemu in digitalnemu prehodu ter razvoju participativnih poslovnih modelov in družbenih inovacij. Zato je tudi Evropska komisija (v nadaljevanju: EK) decembra 2021 objavila akcijski načrt za socialno gospodarstvo,² in sicer z namenom povečanja vloge socialne ekonomije ter razvoja ugodnega ekosistema za njen razvoj v družbi. Poleg tega jo je skupaj s civilno družbo uvrstila med 14 ekosistemov v posodobljeni industrijski strategiji Evropske unije.³

Socialna ekonomija lahko pomembno prispeva tudi k doseganju ciljev trajnostnega razvoja Organizacije združenih narodov (v nadaljevanju: OZN) in zmanjševanju revščine, spodbuja prehod na trajnostna mesta in skupnosti ter prispeva k odgovorni porabi in proizvodnji. Navedeno se kaže tudi v sprejetju resolucije OZN, ki spodbuja socialno in solidarnostno ekonomijo z namenom doseganja trajnostnega razvoja.⁴ To izkazuje tudi zmožnost socialne ekonomije, da se spoprijema z izzivi zaradi nemirov ali vojn, pandemij, energetske in prehranske draginje, podnebnih sprememb ter prispeva k razvoju vključujočih in trajnostnih poslovnih modelov, ki bodo zagotovili pravično, ekološko, gospodarsko in družbeno preobrazbo. V skladu s tem Evropska unija v akcijskem načrtu za socialno gospodarstvo tudi napotuje

države članice k uveljavitvi strategij za razvoj tega področja. Priložnosti za razvoj socialne ekonomije izhajajo tudi iz izkušenj, ko so se organizacije socialne ekonomije zaradi svojih posebnih načinov delovanja izkazale kot precej odpornejše proti krizam, na primer med gospodarsko krizo in v obdobju epidemije covida-19. Evropske države imajo zelo različne tradicije razvoja organizacij socialne ekonomije.

V Sloveniji je ta zelo dolga, saj je bila prva zadruga pri nas ustanovljena leta 1856, in sicer *Družba v dnarno pomoč obrtnikom in rokodelcem v Ljubljani*. Društva in zadruge so po prvi svetovni vojni na slovenskem ozemlju zagotavljali zelo velik del javnih socialnih storitev, v šestdesetih letih 20. stoletja pa so se razvila tudi prva invalidska podjetja. Kot prototipne organizacije socialne ekonomije številni raziskovalci navajajo zadruge, saj te že po svoji organizacijski obliki upoštevajo zakonitosti socialne ekonomije, in sicer v zadrugi člani odločajo po načelu »en član – en glas«, hkrati pa jih ni mogoče preseliti ali prodati tretji osebi. Tako pomenijo obliko povezovanja in samoorganiziranja ljudi predvsem v lokalnih okoljih ali širše (Fiedler, Ložar, Primc in Babič 2020). Najprepoznavnejši primer uspešne mednarodno uveljavljene zadruge je Mondragon (Mondragón Corporación Cooperativa),⁵ ki je med desetimi največjimi španskimi družbami po prihodku od prodaje, hkrati pa združuje približno 80.000 ljudi.

Pojem socialne ekonomije je bil v slovenski pravni red sicer vključen leta 2018 z uveljavitvijo Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o socialnem podjetništvu. Zakon o socialnem podjetništvu⁶ (v nadaljevanju: ZSocP) določa tudi načrtovani razvoj socialnega podjetništva

¹ Uradni prevod dokumenta Evropske komisije: Building an economy that works for people: An action plan for the social economy tolmači izraz social economy kot socialno gospodarstvo, medtem ko Zakon o socialnem podjetništvu opredeljuje pojem socialna ekonomija, ki se v slovenskem prostoru pogosteje uporablja. Zaradi skladnosti z določbami v omenjenem zakonu jo uporabljamo tudi v tem dokumentu: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0778>.

² Navedek vsebuje uradni prevod, za potrebe razumevanja v slovenskem okviru poudarjamo, da ZSocP socialno gospodarstvo opredeljuje kot socialno ekonomijo.

³ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/european-industrial-strategy_sl

⁴ Promoting the Social and Solidarity Economy for Sustainable Development: <https://unsse.org/wp-content/uploads/2023/04/A-77-L60.pdf>

⁵ <https://www.mondragon-corporation.com/en/>

⁶ Uradni list RS, št. 20/11, 90/14 – ZDU-1I in 13/18: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO6175>

oziroma socialne ekonomije v Sloveniji, saj predvideva sprejetje strategije razvoja socialne ekonomije. To v skladu z določili zakona na predlog Sveta za socialno ekonomijo sprejme Vlada Republike Slovenije. ZSocP opredeljuje tudi vsebino strategije. Tako pričujoča strategija v skladu z zakonom vsebuje usmeritve za spodbujanje razvoja socialne ekonomije, opredeljene na podlagi izvedenih analiz ter dejanskih potreb socialne ekonomije in širše družbe, politike, ki spodbujajo ustanavljanje organizacij socialne ekonomije in njihov nadaljnji razvoj z opredelitvijo strateških razvojnih ciljev in glavnih področij razvoja, ter opredelitev vloge države, njenih institucij in občin pri izvajanju omenjenih politik in razvojnih ciljev. Strategija je tudi temeljno izhodišče za oblikovanje programa ukrepov za izvajanje strategije, ki ga predvideva ZSocP.

V letih 2020 in 2021 je Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (v nadaljevanju: OECD) izvedla poglobljen pregled politik na pobudo Ministrstva za gospodarstvo, turizem in šport Republike

Slovenije, ki je pristojno za področje socialne ekonomije, ter pripravila poročilo z naslovom Spodbujanje socialnega podjetništva in razvoj socialnih podjetij v Sloveniji. V poročilu je poglobljena analiza ekosistema politik za socialno podjetništvo in širše na področju socialne ekonomije. Poglobljen pregled politik vsebuje tudi akcijski načrt s priporočili OCED za pospešitev razvoja socialne ekonomije v Sloveniji. Akcijski načrt je bil smiselno upoštevan pri pripravi Strategije razvoja socialne ekonomije v Republiki Sloveniji za obdobje 2025–2035.

Pričujoča strategija ob upoštevanju nacionalnih posebnosti zajema tudi ključna priporočila, opredeljena v priporočilu Sveta EU o razvoju okvirnih pogojev za socialno gospodarstvo, sprejetem 27. novembra 2023. Dokument namreč usmerja države članice Evropske unije (v nadaljevanju: EU) k uvedbi celovitih strategij, s katerimi bodo priznavale in spodbujale socialno ekonomijo. Strategija tako na podlagi analiz in dejanskih potreb opredeljuje strateške cilje, ki bodo ključno prispevali k razvoju socialne ekonomije v Sloveniji.

1. Opredelitev izrazov

V zadnjih letih so številne mednarodne organizacije s sprejetjem resolucij, priporočil ali drugih pravno nezavezujočih dokumentov prepoznale pomen socialnega in solidarnostnega gospodarstva oziroma ekonomije za razvoj in oblikovanje pravičnejše in vključujoče družbe. Tako je Mednarodna organizacija dela (v nadaljevanju: ILO) junija 2022 sprejela resolucijo o dostojnem delu ter socialnem in solidarnostnem gospodarstvu. Istega meseca je Svet OECD sprejel Priporočila sveta o socialnem in solidarnostnem gospodarstvu in družbenih inovacijah.⁷ OZN pa je aprila 2023 sprejel resolucijo o spodbujanju socialnega in solidarnostnega gospodarstva za trajnostni razvoj.⁸ Tudi EK je z jasnim ciljem spodbujanja razvoja socialne ekonomije decembra 2021 objavil akcijski načrt za socialno gospodarstvo, novembra 2023 pa je bilo sprejeto priporočilo Sveta EU o razvoju okvirnih pogojev za socialno gospodarstvo.

1.1 SOCIALNA EKONOMIJA

Različni mednarodni dokumenti vsebujejo opredelitve izraza socialna oziroma solidarnostna ekonomija, pri čemer so opredelitve splošne, predvsem ob upoštevanju številnih posebnosti poslovnih in organizacijskih modelov socialne ekonomije v državah članicah. Pomembno je opozoriti, da kljub sprejetju omenjenih dokumentov v EU ni splošno sprejete zavezujoče opredelitve socialne ekonomije. Akcijski načrt za socialno gospodarstvo EK in tudi priporočilo Sveta EU opredeljujeta termin socialna ekonomija na podlagi pravnoorganizacijskih oblik in temeljnih načel, ki jih organizacije socialne ekonomije upoštevajo. Tako socialno ekonomijo razlagata kot ekonomijo, ki jo praviloma sestavljajo subjekti zasebnega prava, kot so socialna podjetja, zadrage, vzajemne družbe, združenja (vključno z dobrodelnimi organizacijami) in fundacije, ki zagotavljajo blago in storitve za svoje člane in širšo skupnost. Pri tem so neodvisni od javnih organov ter upoštevajo načela prevlade potreb ljudi in socialnih in/ali okoljskih ciljev nad dobičkom,

vlaganja večine dobičkov in presežkov (tj. reinvestiranje) v nadaljnje uresničevanje socialnih in/ali okoljskih ciljev ter izvajanje dejavnosti v interesu članov/uporabnikov (tj. skupni interes) in/ali širše družbe (tj. splošni interes) ter demokratičnega in/ali participativnega upravljanja (EK, 2023).

V slovenski zakonodaji je bil izraz socialna ekonomija prvič opredeljen v spremembah in dopolnitvah Zakona o socialnem podjetništvu leta 2018. Opredelitev izraza je upoštevala evropske smernice in z vključitvijo različnih pravnih subjektov pod skupni imenovalac skušala povečati prepoznavnost organizacij, ki imajo enaka načela in vrednote socialne ekonomije.

Izraz socialna ekonomija (in organizacije socialne ekonomije) ZSocP tako opredeljuje kot:

»ekonomijo, ki jo sestavljajo socialna podjetja, zadrage, invalidska podjetja, zaposlitveni centri, nevladne organizacije (društva, zavodi, ustanove oziroma fundacije), ki niso ustanovljene izključno z namenom pridobivanja dobička, delujejo v korist svojih članov, uporabnikov oziroma širše skupnosti in proizvajajo tržne oziroma netržne proizvode ter storitve«.

Kot izhaja iz zakonske opredelitve izraza socialna ekonomija, jo sestavljajo organizacije, ki imajo različne pravnoorganizacijske oblike in zanje veljajo tudi različne zakonske podlage za ustanovitev.

OECD (2022) je v poglobljenem pregledu spodbujanja socialnega podjetništva in razvoja socialnih podjetij v Sloveniji⁹ z namenom operacionalizacije opredelitve iz ZSocP predlagal, naj pričujoča strategija podrobneje opredeli izraze, kot so socialno podjetje, socialno podjetništvo, socialna ekonomija in družbene inovacije, ki se uporabljajo v Sloveniji, ter opredeli povezave med njimi. Meni namreč, da bo jasnejša opredelitev izrazov prispevala tudi k jasnejšemu komuniciranju ter povečanju prepoznavnosti in pomena socialne ekonomije.

⁷ <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0472>

⁸ <https://www.socialeconomy.eu.org/wp-content/uploads/2023/04/N2308672.pdf>

⁹ https://www.oecd.org/sl/publications/spodbujanje-socialnega-podjetnistva-in-razvoj-socialnih-podjetij-v-sloveniji_1d0480bd-sl.html

Zato je Svet za socialno ekonomijo oziroma delovna skupina za pripravo strategije razvoja socialne ekonomije v okviru priprave oblikovala operativno opredelitev socialne ekonomije, ki izhaja iz opredelitev v mednarodnih dokumentih, z namenom, da se poenoti razumevanje pojma v sklopu načrtovanja politik in ukrepov na nacionalni, regionalni in lokalni ravni. Opredelila jo je kot:

Socialna ekonomija je način delovanja organizacij, ki jih opredeljuje Zakon o socialnem podjetništvu in delujejo v skladu z načeli socialne ekonomije. Organizacije socialne ekonomije demokratično, avtonomno in/ali participativno odločajo o svojem delovanju po načelu »en človek – en glas«, ustvarjajo storitve in blago, s katerimi obravnavajo in rešujejo družbene težave ter potrebe, tudi z uvajanjem družbenih inovacij. Učinek delovanja organizacij socialne ekonomije je zadovoljevanje splošnega družbenega interesa in presega posamične interese njihovih članov, zaposlenih ali uporabnikov. Presežek prihodkov nad odhodki organizacije socialne ekonomije vlagajo v delovanje in razvoj lastne dejavnosti.

Pri tem je svet oblikoval tudi **operativna temeljna načela socialne ekonomije, ki so:**

- **usmerjenost v ljudi in družbene cilje,**
- **soudeležba pri upravljanju,**
- **usklajevanje interesov članov/uporabnikov/zaposlenih in družbe (splošni interes),**
- **zagovarjanje in uveljavljanje solidarnosti, odgovornosti in participacije pri svojem delovanju,**
- **avtonomno in participativno (so)upravljanje, neodvisno od javnih organov,**
- **vlaganje večine presežkov prihodkov nad odhodki za razvoj delovanja organizacije z zagotavljanjem storitev in blaga na trgu z namenom reševanja konkretnih družbenih/okoljskih izzivov.**

Temeljna načela in operativna opredelitev socialne ekonomije se lahko uporabljajo kot usmeritev pripravljavcem politik ali drugim deležnikom pri oblikovanju ukrepov za spodbujanje razvoja in promocije socialne ekonomije.

1.2 SOCIALNO PODJETJE IN SOCIALNO PODJETNIŠTVO

Resolucija ILO, OZN, akcijski načrt za socialno gospodarstvo EK, priporočila OECD ter Sveta EU kot pomembne organizacije, ki oblikuje socialno ekonomijo, prepoznavajo socialna podjetja. Podobno kot opredelitev socialne ekonomije tudi pravno zavezujoča enotna opredelitev socialnih podjetij v mednarodnem prostoru ni uveljavljena zaradi številnih nacionalnih posebnosti in različnih pravnih okvirov oziroma pravnoorganizacijskih oblik, ki jih socialna podjetja prevzemajo.

Tako priporočilo Sveta EU socialno podjetje opredeljuje kot *»subjekt, ki zagotavlja blago in storitve za trg na podjetniški način ter v skladu z načeli in značilnostmi socialnega gospodarstva, pri čemer so razlog za njegovo tržno dejavnost socialni in/ali okoljski cilji«*. Pri tem ne opredeljuje, ali gre za formalno obliko podjetja oziroma status ali le način delovanja organizacije.

V Sloveniji ZSocP omogoča formalnopravno pridobitev statusa socialnega podjetja, kar v vseh državah članicah EU zdaj ni mogoče. Ne glede na to pa OECD v poglobljenem pregledu ugotavlja, da v Sloveniji poleg registriranih socialnih podjetij delujejo še druge organizacije, ki se ravna po načelih socialnega podjetništva, zapisanih v ZSocP, vendar ne delujejo kot registrirana socialna podjetja, temveč imajo različne pravne oblike in statute, ki odražajo njihove značilne podjetniške načine delovanja (na primer invalidska podjetja, zaposlitveni centri, zadruga in podobno). V mednarodnem prostoru so tovrstna podjetja prepoznana kot socialna podjetja za vključevanje v delo (angl. Work integration social enterprises – WISE). OECD pri tem ugotavlja, da so zaposlitveni centri in invalidska podjetja danes najbolj priznane in podprte vrste organizacij med tistimi, ki delujejo kot socialna podjetja.

OECD (2022) tako ločuje med *de iure* in *de facto* socialnimi podjetji. Pri tem opredeli *de iure* socialna podjetja kot *»tista, ki so pravno priznana s posebej oblikovanimi ad hoc pravnimi oblikami in statusi«* (v Sloveniji so to poslovni subjekti s statusom so. p.), *de facto* socialna podjetja¹⁰ pa kot tista, *»ki niso pravno priznana kot taka, vendar izpolnjujejo operativno opredelitev socialnega podjetja, proizvajajo pomembne storitve splošnega pomena in uporabljajo pravno obliko, ki ni posebej zasnovana za socialna podjetja (npr. združenje, zadruga, običajno podjetje)«*. Tako *de facto* kot *de jure* socialna

podjetja so pripoznana kot organizacije socialne ekonomije.

V Sloveniji *de iure* socialna podjetja opredeljuje ZSocP, ki opredeljuje tudi različne pravnoorganizacijske oblike subjektov, ki lahko pridobijo status socialnega podjetja. ZSocP tako določa:

»Socialno podjetje je nepridobitna pravna oseba, ki pridobi status socialnega podjetja in je lahko društvo, zavod, ustanova, gospodarska družba, zadruga, evropska zadruga ali druga pravna oseba zasebnega prava, ki ni ustanovljena izključno z namenom pridobivanja dobička ter premoženja ne deli, prav tako ne deli ustvarjenega presežka prihodkov nad odhodki.«

Pri tem ZSocP opredeli **socialno podjetništvo** kot »**trajno opravljanje podjetniške dejavnosti s proizvodnjo in prodajo proizvodov ali opravljanjem storitev na trgu, kjer ustvarjanje dobička ni glavni cilj podjetniške aktivnosti, temveč glavni cilj predstavlja doseganje socialnih oziroma družbenih učinkov**«.

Ne glede na pravnoorganizacijsko obliko lahko **subjekt s statusom socialnega podjetja opravlja vse gospodarske in negospodarske dejavnosti na trgu**, zato z vidika izvajanja dejavnosti delovanja socialnih podjetij in tudi organizacij socialne ekonomije te opredeljuje tudi različna sektorska zakonodaja (sociala, podjetništvo, kmetijstvo, okolje, kultura, izobraževanje, zdravje in tako naprej), ki so jo posamezne organizacije socialne ekonomije oziroma socialna podjetja zavezana upoštevati pri svojem delovanju.

1.3 SOCIALNE OZIROMA DRUŽBENE INOVACIJE

V Analizi stanja na področju socialne ekonomije v Sloveniji¹¹ avtorici poudarita pomembnost zavedanja, da družbene inovacije »niso zgolj produkti (proizvodi ali storitve), ki odgovarjajo na neki družbeni problem, temveč spreminjajo

temeljne družbene odnose na način, da skupnost opolnomoči v smeri večanja neodvisnosti in večšin za skrb neke določene skupnosti same zase« (Babič, Dabič Perica, 2018). Pri tem je pomembno, da družbenih inovacij ne razvijajo le socialna podjetja ali organizacije socialne ekonomije, ampak jih lahko ustvarjajo tudi posamezniki ali organizacije z vseh področij družbe, od javnega do zasebnega sektorja, vključno z malimi ter srednje velikimi in velikimi podjetji.

EK v priporočilu Sveta EU opredeljuje družbene inovacije, tako da vključi vse prej navedene značilnosti, saj jih tudi sama prepozna kot bistvene. Za lažje razumevanje opredelitve iz priporočila je v strategiji opredelitev navedena tako:

Družbena inovacija je dejavnost, ki ima socialno naravo glede na svoje cilje in sredstva. Je zlasti dejavnost, ki se nanaša na razvoj in uresničevanje novih zamisli glede izdelkov, storitev, praks in modelov ter tako uresničuje socialne potrebe in ustvarja nove družbene odnose ali sodelovanje med javnimi subjekti in subjekti zasebnega prava ter organizacijami civilne družbe. S tem povečuje tudi zmožnost družbe za ukrepanje.

Medtem pa ZSocP družbene inovacije opredeljuje kot rešitve za družbene težave in potrebe, ki jih trg ne more zagotoviti. OECD (2022) ugotavlja, da se izraz v slovenskem prostoru redkeje uporablja, pri čemer niti razmerje med socialnimi podjetji in družbenimi inovacijami ni popolnoma jasno. Namesto da bi bile družbene inovacije razumljene kot poseben izdelek, storitev ali nov postopek, so običajno nejasno razumljene kot zmožnost socialnih podjetij, da se spoprijemajo z neizpolnjenimi izzivi. Z opredelitvijo družbenih inovacij v priporočilu Sveta EU oziroma strategiji je mogoče to nerazumevanje odpraviti. Pri tem je nujno, da se takšno razumevanje družbenih inovacij vključi v komunikacijske in druge aktivnosti, ki se izvajajo na področju socialne ekonomije v Sloveniji.

¹⁰ OECD (2022) poleg tega ugotavlja, da se je kljub dolgoletnemu obstoju številnih organizacij, ki delujejo kot de facto socialna podjetja, ta izraz pred uvedbo programov financiranja Evropske unije in Zakona o socialnem podjetništvu leta 2011 v Sloveniji redko uporabljal. Zato je tudi uporaba izraza socialno podjetje med de facto socialnimi podjetji še vedno precej majhna.

¹¹ <http://brazde.org/wp-content/uploads/2022/05/Analiza-stanja-na-podro%C4%8Dju-socialne-ekonomije-v-Sloveniji.pdf>

2. Strateški razvojni cilji in glavna področja razvoja socialne ekonomije

2.1 STRATEŠKI RAZVOJNI CILJI SOCIALNE EKONOMIJE

Vse od uveljavitve konceptov socialnega podjetništva in ekonomije je bilo sprejetih več zavezujočih in nezavezujočih pravnih dokumentov na ravni EU ter na nacionalni, regionalni in lokalni ravni. Normativni okvir na izbranem področju je bil v Sloveniji vzpostavljen s sprejetjem ZSocP v letu 2011, ki je spodbudil tudi različne raziskave, analize in študije izbranega področja. Razvoj organizacij socialne ekonomije je tako v slovenskem kot evropskem prostoru spodbudil tudi širok razmislek o pomenu in pozitivnih vplivih socialne ekonomije na družbo, pa tudi o potrebah organizacij socialne ekonomije, ki jih je treba upoštevati pri oblikovanju politik za spodbujanje njihovega razvoja.

EK je tako v akcijskem načrtu za socialno gospodarstvo opredelil ključne usmeritve ukrepov in politik na področju socialne ekonomije do leta 2030, in sicer želi pospešiti razvoj družbenih inovacij, podpreti razvoj socialne ekonomije ter okrepiti njeno moč za družbeno in gospodarsko preobrazbo. Svet za socialno ekonomijo je v skladu s to usmeritvijo in analizo razmer na področju socialne ekonomije v Sloveniji, ki je opisana v nadaljevanju tega dokumenta, ter v sodelovanju s predstavniki socialne ekonomije in drugimi s tem povezanimi deležniki **prepoznal štiri temeljna področja ukrepanja oziroma štiri strateške razvojne cilje, ključne za razvoj socialne ekonomije v Sloveniji** in doseganje usmeritev, ki jih je opredelil EK:

1. Povečana prepoznavnost socialne ekonomije in socialnega podjetništva.
2. Povečane možnosti za razvoj, delovanje in krepitev organizacij socialne ekonomije in socialnih podjetij.
3. Učinkovito podporno okolje socialne ekonomije in socialnega podjetništva.
4. Profesionalizirane organizacije socialne ekonomije in socialna podjetja.

Dosega izbranih ciljev bo prispevala k oblikovanju ugodnega ekosistema za razvoj socialne ekonomije, ki bo tako lahko tvorno prispevala k ekonomskemu in družbenemu napredku oziroma ustvarjanju možnosti za blaginjo v Sloveniji. Izpolnitev izbranih ciljev bo prispevala tudi k oblikovanju novih priložnosti

za socialno ekonomijo, da bo lahko celostno uresničevala svoja načela in poslanstvo.

Izbrane strateške cilje je mogoče doseči dolgoročno z usmerjenim delovanjem, ki se kaže v operativnih ciljih, določenih za vsak strateški cilj posebej.

STRATEŠKI CILJI	OPERATIVNI CILJI	KAZALNIKI ZA DOSEGANJE OPERATIVNIH CILJEV
Povečana prepoznavnost socialne ekonomije in socialnega podjetništva	■ promocija pomena in ozaveščanje o pozitivnih učinkih socialne ekonomije in socialnih podjetij na lokalni, regionalni in nacionalni ter nadnacionalni ravni, s poudarkom na predstavitvi dobrih praks, ■ vključevanje socialne ekonomije in vsebin socialnega podjetništva v oblike formalnega in neformalnega izobraževanja, s poudarkom na visokošolskem in višješolskem izobraževanju, ■ okrepljeno sodelovanje med različnimi pravnoorganizacijskimi oblikami organizacij socialne ekonomije, občinami, podjetji, javnimi institucijami, univerzami ipd.	■ število izvedenih promocijskih aktivnosti, ■ število izvedenih izobraževanih dogodkov ali število potrjenih študijskih/učnih programov, ■ število sprejetih ukrepov, ki omogočajo sodelovanje med različnimi pravnoorganizacijskimi oblikami organizacij socialne ekonomije in drugimi deležniki.
Povečane možnosti za razvoj, delovanje in krepitev organizacij socialne ekonomije in socialnih podjetij	■ medsektorsko povezovanje in vključevanje socialne ekonomije in vsebin socialnega podjetništva v ukrepe in politike na vseh ravneh odločanja, ■ zagotovitev stalnega in rednega financiranja, ■ povezovanje in informiranje organizacij in socialnih podjetij za skupni nastop na trgu pri javnem naročanju, ■ opolnomočene družbeno odgovorne vlagatelje in naročnike, ki prepoznajo pomen družbenih učinkov socialne ekonomije.	■ število pravnih podlag, strateških dokumentov, akcijskih načrtov ipd., ki vključujejo ukrepe za spodbujanje razvoja socialne ekonomije, ■ število sprejetih ukrepov, ki omogočajo redno financiranje organizacij socialne ekonomije, ■ število izvedenih aktivnosti, usmerjenih v povezovanje in informiranje organizacij socialne ekonomije ter naročnikov na področju javnih naročil, ■ število informativnih aktivnosti za vlagatelje, ■ število novoustanovljenih socialnih podjetij od 1. januarja 2025 naprej.

STRATEŠKI CILJI	OPERATIVNI CILJI	KAZALNIKI ZA DOSEGANJE OPERATIVNIH CILJEV
Učinkovito podporno okolje socialne ekonomije in socialnega podjetništva	■ vzpostavljen konstruktiven dialog med javnim sektorjem, socialnimi podjetji in civilno družbo ter razvoj reprezentativnih organizacij socialne ekonomije, ■ razviti inkubatorji socialnega podjetništva na regionalni ravni, ■ oblikovani in uveljavljeni standardi oziroma kompetence in veščine za izvajanje storitev, svetovanje, mentorstvo, usposabljanje, izobraževanje ipd. na področju socialne ekonomije in socialnega podjetništva.	■ število izvedenih sej Sveta za socialno ekonomijo, ■ število sprejetih ukrepov za razvoj in/ali podporo inkubatorjev socialnega podjetništva, ■ število oblikovanih kompetenčnih modelov, standardov in/ali smernic na področju socialne ekonomije.
Profesionalizirane organizacije socialne ekonomije in socialna podjetja	■ vzpostavljeno analitično spremljanje učinkov in dejavnosti socialnih podjetij z namenom oblikovanja ustreznih ukrepov in podpornih storitev, ■ oblikovani standardizirani kazalniki uspešnosti in merila rezultatov socialnih podjetij oziroma organizacij socialne ekonomije ter razvit in uveljavljen model merjenja družbenih učinkov, ■ povečana dodana vrednost ponudbe socialnih podjetij in socialne ekonomije, ■ povečan obseg inovativnosti in kreativnosti sektorja, ■ omogočanje izvajanja nalog po javnih pooblastilih in koncesijah ter nalog v javnem interesu organizacijam socialne ekonomije, kjer je to ustrezno, ■ povečan delež zaposlenih v organizacijah socialne ekonomije in socialnih podjetjih.	■ vključitev poročanja socialnih podjetij v sistem AJ PES pri oddaji letnih poročil pravnih subjektov, ■ uvedba in spremljanje modela merjenja družbenih učinkov, ■ vključitev socialnih podjetij v statistično poročanje in spremljanje ekonomskih in družbenih kazalnikov, ■ vpeljava in merjenje družbenih učinkov organizacij socialne ekonomije v ukrepih za njen razvoj, ■ število sprejetih pravnih podlag, ki omogočajo izvajanje nalog po javnih pooblastilih in koncesijah ter nalog v javnem interesu organizacijam socialne ekonomije, in/ali število podeljenih statusov, dovoljenj, koncesij ipd. ■ število zaposlenih od 1. januarja 2025 naprej.

2.2 GLAVNA PODROČJA DELOVANJA SOCIALNE EKONOMIJE

Organizacije socialne ekonomije so zasebni subjekti z različnimi poslovnimi in organizacijskimi modeli. Ti delujejo v številnih gospodarskih sektorjih, na primer na področju dejavnosti kmetijstva in hrane, ponovne uporabe in popravil, ravnanja z odpadki, trgovine, energetike, informacijskih in komunikacijskih storitev, strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnosti, dejavnosti izobraževanja, zdravstva in socialnega varstva, umetnosti, kulture in medijev. Tudi ZSocP določa, da se **izvajanje socialnega podjetništva lahko opravlja na vseh področjih gospodarskih in negospodarskih dejavnosti**

oziroma da organizacije socialne ekonomije proizvajajo tržne oziroma netržne proizvode ter storitve, ki odgovarjajo na potrebe njihovih članov, uporabnikov oziroma širše skupnosti.

V strategiji razvoja socialne ekonomije je prepoznanih več prednostnih področij, ki izhajajo iz predhodnih analiz in priporočila Sveta EU na izbranem področju, na katerih je še posebej pomembno spodbujanje razvoja dejavnosti socialne ekonomije z namenom povečanja prispevka socialne ekonomije k družbi blaginje:

PREDNOSTNO PODROČJE	PRISPEVEK SOCIALNE EKONOMIJE K DRUŽBI BLAGINJE
Krožno gospodarstvo, ekologija, ponovna uporaba in reciklaža, trajnostna mobilnost, ekološka pridelava in samooskrba, kmetijske prakse, odporne proti podnebnim spremembam, proizvodnja obnovljive energije	■ usmerjenost v podnebno nevtralnost in blaženje podnebnih sprememb, ■ preprečevanje in zmanjševanje izgub hrane in količine odpadne hrane v verigi preskrbe s hrano, ■ uspešnejše prilagajanje podnebnim spremembam, ■ ohranjanje biotske raznovrstnosti, ■ zmanjševanje onesnaževanja in izboljšanje trajnostne rabe naravnih virov ter povečanje ponovne uporabe, ■ skrajšanje dobavnih verig, ■ prispevek pri zagotavljanju zelene infrastrukture in stanovanj, ■ razvoj zelenih kompetenc in zadovoljevanje potreb lokalnih skupnosti.
Turizem, obrt in rokodelstvo	■ spodbujanje trajnostnega turizma, ob upoštevanju potreb lokalnega prebivalstva in omejitev nosilnosti naravnega okolja, ■ preprečevanje in zmanjševanje količin odpadne hrane, ■ varstvo nesnovne kulturne dediščine.
Lokalni razvoj	■ povečanje vključenosti, odpornosti in trajnosti lokalnih skupnosti, ■ povečanje gospodarske dejavnosti in prihodkov lokalnih skupnosti, vključno z razvojem zaposlitvenih in učnih priložnosti za mlade, ■ zagotavljanje socialnih storitev, ki so na podeželskih in bolj oddaljenih območjih pogosto omejene.

PREDNOSTNO PODROČJE	PRISPEVEK SOCIALNE EKONOMIJE K DRUŽBI BLAGINJE
Socialne storitve oziroma storitve dolgotrajne in celostne oskrbe, osebne storitve (skrb na domu, varstvo otrok, čiščenje in druge gospodinjske storitve) in skupnostne storitve (skupnostne kuhinje, skupnostni vrtovi, distribucija hrane, sobivanje, transport itn.)	■ oblikovanje partnerstev med organizacijami socialne ekonomije in javnimi organi pri zagotavljanju storitev oskrbe oziroma socialnih storitev, ■ zmanjševanje negativnih vplivov demografskih sprememb, ■ razvoj novih zaposlitvenih priložnosti, ■ povečanje socialne vključenosti.
Trg dela	■ povečanje priložnosti za usposabljanje, razvoj kompetenc in socialni razvoj, ■ enakopravno vključevanje invalidov, beguncev in migrantov ter posameznikov z vsemi vrstami oviranosti na trg dela, ■ preprečevanje prekarizacije.
Zagovorništvo	■ povečanje prepoznavnosti socialne ekonomije, ■ profesionalizacija socialne ekonomije, ■ izboljševanje možnosti za razmah socialne ekonomije, ■ civilni dialog in povečanje vključevanja socialne ekonomije v oblikovanje institucionalnega okvira.
Informacijske in izobraževalne storitve	■ omogočanje pravičnega in vključujočega digitalnega prehoda, ■ razvoj organizacij socialne ekonomije, ki olajšajo vključevanje državljanov ter prodajo lokalno proizvedenega blaga in storitev za doseganje boljših delovnih pogojev za svoje člane, ■ izboljšanje delovnih procesov.
Kreativne industrije, kultura in umetnost	■ oblikovanje in zagotavljanje kakovostnih storitev, kot so vključujoče izobraževanje in prostočasne kulturne dejavnosti, ■ povečanje dodane vrednosti izdelkov organizacij socialne ekonomije.
Družbene inovacije	■ povečevanje vpetosti v aktivnosti raziskav in razvoja ter okrepitev sodelovanja s tehnološkimi podjetji, ■ prispevek k oblikovanju družbenih odnosov, ki lahko zagotovijo nove načine delovanja in vodijo do sistemskih sprememb, ■ povečanje sodelovanja med javnim sektorjem, civilno družbo in akterji socialnih naložb s ciljem boljše uporabe razpoložljivih virov ter povečano uporabo in uveljavitev družbenih inovacij.

Navedena prednostna področja se lahko smiselno razširijo tudi na druga področja ali storitve splošnega pomena.

3. Temeljne politike razvoja

3.1 EVROPSKI PRAVNI OKVIR

EK (2021) ugotavlja, da je za uspeh socialne ekonomije pomemben razvoj splošnega institucionalnega okvira za njeno delovanje. Ta naj vključuje ustrezne razvojne politike in pravni okvir. Medsektorska narava socialne ekonomije in dejstvo, da zajema različne vrste organizacij, sta zato pomembna izziva za oblikovalce politik na tem področju. EK zato opozarja, da morajo pri razvoju ustreznih okvirov politike in pravnih okvirov javni organi upoštevati raznovrstnost pravnoorganizacijskih oblik, ki jih zajema socialna ekonomija, čeprav na ravni EU še nimamo zavezujočega pravnega okvira.

Zato EK (2021) v okviru akcijskega načrta za socialno gospodarstvo državam članicam priporoča razvoj usklajenih okvirov za socialno ekonomijo, kar pomeni, da je treba upoštevati njihovo posebno naravo in potrebe glede na številne horizontalne in sektorske politike. V te namene je zagotovila tudi priporočila v zvezi s posebnimi politikami, kot so politika zaposlovanja, državnih pomoči, javnega naročanja, obdavčitev, raziskav, izobraževanja, znanja in spretnosti ter usposabljanja, storitev oskrbe in socialnih storitev, zagotavljanja finančne in nefinančne podpore, prilagojena vsem stopnjam življenjskega cikla podjetij in statistike, ter oblikovalce politik v državah članicah pozvala, naj okvire politik in pravne okvire bolje prilagodijo potrebam socialne ekonomije. Cilje iz načrta namerava komisija doseči do leta 2030.

Akcijski načrt za socialno gospodarstvo zajema niz ukrepov za doseganje ciljev na ravni EU in časovni načrt za njihovo izvedbo. Prvi korak k uresničevanju ciljev je EK naredila z vzpostavitvijo enotne vstopne točke za socialno ekonomijo (Social economy gateway)¹² poleti 2023. Ta odločevalce, organizacije socialne ekonomije in druge zainteresirane javnosti seznanja z možnostmi financiranja in drugimi spodbudami na ravni EU, z razvitostjo ekosistema socialne ekonomije v posamezni državi članici in z opredelitvijo socialne

ekonomije ter omogoča dostop do knjižnice izdanih analiz, raziskav, priročnikov in drugega gradiva, ki so nastali s podporo EU. Slovenija je tvorno sodelovala pri vzpostavitvi vstopne točke in odstrani, namenjenih informiranju obiskovalcev strani o razmerah na področju socialne ekonomije v Sloveniji.¹³

Sledilo je sprejetje priporočila Sveta EU novembra 2023, ki lahko po mnenju EK bistveno prispeva k doseganju zavez iz evropskega stebra socialnih pravic in evropskega zelenega dogovora. Cilj priporočil je izboljšati dostop do trga dela in socialno vključevanje z vpeljavo socialne ekonomije v socialne politike držav članic ter ustvarjanje podpornih ukrepov in ugodnega okolja za socialno ekonomijo. Zato je namen priporočil tudi spodbujati trajnostni gospodarski in industrijski razvoj, prispevati k teritorialni koheziji v državah članicah ter podpreti razvoj družbenih inovacij.

Priporočila opredeljujejo tri vsebinske sklope, na katerih se pričakuje ukrepanje držav članic oziroma EU, in sicer:

1. Spodbujanje dostopa do trga dela in socialnega vključevanja v okviru socialne ekonomije, ki zajema aktivnosti na področjih dostopa do trga dela, socialne vključenosti, spretnosti in družbenih inovacij, trajnostnega gospodarskega razvoja in teritorialne kohezije.
2. Razvoj okvirov za socialno ekonomijo z zagotavljanjem dostopa do javnega in zasebnega financiranja ter trgov in javnega naročanja, vključevanja v sheme državnih pomoči, oblikovanje ugodnih pogojev za obdavčitev, merjenje in upravljanje družbenega učinka ter povečanja prepoznavnosti in priznavanja socialne ekonomije.
3. Podpora Evropske unije z nizom ukrepov, kot so vzdrževanje enotne vstopne točke za socialno ekonomijo, analiza davčnih okvirov in izobraževanje javnih uslužbencev v državah članicah, ki bodo pripomogli k razvoju pogojev za razvoj socialne ekonomije.

¹² https://social-economy-gateway.ec.europa.eu/index_en

¹³ https://social-economy-gateway.ec.europa.eu/my-country/slovenia_en

Priporočila Sveta EU državam članicam svetujejo tudi, naj najpozneje v 24 mesecih od sprejetja priporočil sprejmejo strategije za razvoj socialne ekonomije, jih posodobijo oziroma vključijo v druge politične pobude. EK bo izpolnjevanje ciljev akcijskega načrta za socialno gospodarstvo in priporočil Sveta spremljal ter na podlagi poročil držav članic oblikoval nadaljnje ukrepe.

3.2 DOMAČA ZAKONODAJA

Socialno ekonomijo in socialna podjetja v Sloveniji opredeljuje ZSocP. Zakon določa opredelitev ciljev in načel socialnega podjetništva, dejavnosti socialnega podjetništva in pogoje, pod katerimi socialna podjetja opravljajo dejavnosti in pridobijo status socialnega podjetja. Zakon opredeljuje tudi izraze, kot sta družbene inovacije in socialna ekonomija. ZSocP ureja tudi načrtovanje razvoja in spodbude za razvoj socialnega podjetništva in socialne ekonomije ter pristojnosti na področju socialnega podjetništva. Ministrstvo, pristojno za področje socialne ekonomije in socialnega podjetništva, je ministrstvo, pristojno za gospodarstvo.

Zakon pri tem opredeljuje, da Vlada Republike Slovenije na predlog resornih ministrstev, pristojnih strokovnih ustanov s področja socialne ekonomije in reprezentativnih združenj za oblikovanje politike razvoja socialnega podjetništva, za analiziranje potreb razvoja socialnega podjetništva, spodbujanje vključevanja občin v določanje in izvajanje politik razvoja socialnega podjetništva na lokalni in regionalni ravni, za pripravo razvojnih dokumentov ter za analiziranje, vrednotenje in spremljanje izvajanja ukrepov in politike razvoja socialnega podjetništva ustanovi Svet za socialno ekonomijo.¹⁴

Resorna ministrstva in prej omenjene organizacije v skladu z zakonom v svet imenujejo po enega predstavnika ministrstev, pristojnih za področja gospodarstva, zaposlovanja, kmetijstva, zdravja, okolja, javne uprave, financ, kulture, zunanjih zadev, evropske kohezijske politike, in enega predstavnika iz kabineta predsednika vlade, šest predstavnikov organizacij socialne

ekonomije, in sicer dva predstavnika socialnih podjetij, dva predstavnika zadrug, enega predstavnika invalidskih podjetij in enega predstavnika zaposlitvenih centrov, na predlog pristojnih strokovnih institucij s področja socialne ekonomije, enega predstavnika reprezentativnih združenj lokalnih skupnosti, dva predstavnika socialnih partnerjev, na predlog reprezentativnih sindikalnih konfederacij in reprezentativnih delodajalskih organizacij, ter enega predstavnika strokovnih institucij s področja socialne ekonomije, na predlog organizacij civilne družbe.

Vlada RS je 11. oktobra 2019 z Odlokom o ustanovitvi Sveta za socialno ekonomijo¹⁵ ustanovila omenjeni svet. V skladu z odlokom svetu predseduje minister, pristojen za področje socialne ekonomije oziroma socialnega podjetništva. Pri tem svet v skladu z ZSocP pripravi strategijo razvoja socialne ekonomije in da mnenje k programu ukrepov, spremlja izvajanje strategije ter usmerja in spremlja delo izvajalcev ukrepov.

Tako v skladu z ZSocP načrtovani razvoj socialnega podjetništva v Sloveniji zagotavlja strategija, ki jo na predlog sveta in po posvetovanju s socialnimi partnerji, socialnimi podjetji in drugimi organizacijami civilne družbe sprejme vlada za obdobje desetih let. Na podlagi strategije pa ministrstvo, pristojno za gospodarstvo, v sodelovanju z vsemi ministrstvi, pristojnimi za področja dejavnosti socialne ekonomije, pripravi program ukrepov za izvajanje strategije razvoja socialne ekonomije za posamezno koledarsko leto ali načrtovano obdobje. Program sprejme vlada po predhodnem mnenju sveta.

Strokovne naloge za svet izvajajo ministrstva in vladne službe, ki imajo v svetu svoje predstavnike, in sicer vsak na svojem področju. Ministrstvo, pristojno za gospodarstvo, pa zagotavlja usklajevanje izvajanja omenjenih strokovnih nalog, izvajanje programa ukrepov, ugotavlja in spremlja izpolnjevanje pogojev, ki jih zakon določa za poslovanje socialnih podjetij, in pogojev za prepoved poslovanja nepridobitne pravne osebe kot socialno podjetje ter vodi evidenco socialnih podjetij.¹⁶

¹⁴ <https://www.gov.si/zbirke/delovna-telesa/svet-za-socialno-ekonomijo>

¹⁵ Uradni list RS, št. 61/19, 57/23 in 60/24: <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ODLO1987>

¹⁶ <https://podatki.gov.si/dataset/evidenca-socialnih-podjetij>

4. Analiza potreb in smeri možnega razvoja socialne ekonomije

4.1 SOCIALNA EKONOMIJA IN SOCIALNA PODJETJA V SLOVENIJI

Akcijski načrt za socialno gospodarstvo EK (2021) navaja, da je v EU prepoznanih 2,8 milijona organizacij socialne ekonomije, ki zaposlujejo približno 13,6 milijona oziroma 6,3 odstotka delovno aktivnega prebivalstva. Podatki, uporabljeni v načrtu, izhajajo iz analize,¹⁷ ki je v Sloveniji leta 2015 prepoznala 21.420 organizacij socialne ekonomije, ki so zaposlovale skupno 1,2 odstotka delovno aktivnega prebivalstva.

Novejša študija EK z naslovom Primerjalna analiza družbeno-ekonomske uspešnosti socialne ekonomije v EU (2024) sicer kaže nekoliko drugačne podatke, in sicer navaja, da je bilo v letu 2021 v EU 4,3 milijona organizacij socialne ekonomije.¹⁸ EK v to skupino uvršča zadrage, vzajemne družbe, društva in ustanove, vključene so lahko tudi druge organizacije, značilne za posamezno državo članico, v Sloveniji so to na primer zavodi. Omenjena skupina organizacij socialne ekonomije je v letu 2021 zaposlovala 11,5 milijona ljudi oziroma 6,3 odstotka delovno aktivnega prebivalstva. EK ocenjuje, da so organizacije socialne ekonomije v navedenem letu v EU ustvarile 912 milijard evrov. Za Slovenijo ocenjujejo, da je bilo v letu 2021 v državi 26.978 organizacij socialne ekonomije, ki so zaposlovale 14.686 delovno aktivnega prebivalstva in ustvarile 1,732,300,000 evra.

Podatki na dan 31. december 2023 sicer kažejo, da je bilo v Sloveniji registriranih 241.128¹⁹ poslovnih subjektov, ki so zaposlovali 941.292²⁰ oseb. Od tega je po predpostavki, da socialno ekonomijo sestavljajo vse organizacije, v ZSocP opredeljene le na podlagi njihove pravnoorganizacijske oblike, neodvisno od spoštovanja temeljnih načel socialne ekonomije 28.118²¹ organizacij, ki jih lahko opredelimo kot organizacije socialne ekonomije, kar pomeni 11,6 odstotka poslovnih subjektov. Omenjene organizacije so v obravnavanem obdobju zaposlovale 31.110²² oseb, kar obsega 3,3 odstotka. Pri tem registrirana socialna podjetja pomenijo manjši delež organizacij socialne ekonomije, in sicer jih je bilo na dan 31. december 2023 registriranih 264, zaposlovala so 1.375 oseb ali 0,14 odstotka delovno aktivnih prebivalcev.²³

Razvitost sektorja glede na evropsko povprečje je v državah članicah različna, ne glede na to pa je iz podatkov razvidno, da Slovenija na tem področju nekoliko zaostaja za evropskim povprečjem predvsem pri obsegu zaposlitev v organizacijah socialne ekonomije. Razlike v razvitosti med državami članicami opaža tudi EK in jih prav zato spodbuja k ukrepanju, saj socialna ekonomija po njenem mnenju v državah članicah in regijah pomeni veliko neizkoriščenih priložnosti za rast gospodarstva in možnost za ustvarjanje delovnih mest (EK, 2021).

¹⁷ Pri oceni v poročilu Recent Evolutions of the Social Economy in the European Union (str. 66–67) je bila uporabljena metodologija, ki je vključevala organizacije v letu 2015 glede na pravnoorganizacijsko obliko, ki je prevladujoča za socialno ekonomijo, tj. zadrage, vzajemne družbe, društva in fundacije, ki je bila deloma prilagojena nacionalnim specifikam držav članic: <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/qe-04-17-875-en-n.pdf>

¹⁸ Pri tem avtorji študije ocenjujejo, da je v tej skupini 246.000 socialnih podjetij, od tega 43.000 ex lege in 203.000 de facto socialnih podjetij. Ob tem je pomembno opomniti, da nimajo vse države članice formalnopravno priznanih statusov ali pravnih oblik socialnih podjetij, zato so v skupino de facto podjetij vključena tista, ki upoštevajo načela socialnega podjetništva. EK ocenjuje, da je v socialnih podjetjih na ravni EU zaposlenih 3,9 milijona delovno aktivnega prebivalstva. Vir: https://eisma.ec.europa.eu/news/study-benchmarking-socio-economic-performance-eu-social-economy-now-published-2024-09-19_en

¹⁹ Podatek vključuje: gospodarske družbe, zadrage, samostojne podjetnike posameznike, pravne osebe javnega prava, nepridobitne organizacije – pravne osebe zasebnega prava, društva in druge fizične osebe, ki opravljajo registrirane oziroma s predpisom določene dejavnosti, vir: AJ PES.

²⁰ Podatek o številu zaposlenih oseb za december 2023, pri tem je delovno aktivna oseba opredeljena kot oseba, stara 15 let ali več, ki ima na zadnji dan v mesecu odprto/aktivno zaposlitev oziroma je samozaposlena, vir: SURS.

²¹ Podatek vključuje: gospodarske družbe s statusom socialnega podjetja oziroma dodatno obliko invalidskega podjetja ali zaposlitvenega centra, zadrage, društva, zavode vključno s skupnostjo zavodov, ustanove, vir: AJ PES.

²² Podatek o številu zaposlitev pri gospodarskih družbah s statusom socialnega podjetja oziroma dodatno obliko invalidskega podjetja ali zaposlitvenega centra, zadrugah, društvi, zavodih, ustanovah, vir: AJ PES.

²³ Število zaposlitev temelji na podatkih AJ PES na dan 31. december 2023 za socialna podjetja, ki so o tem poročala.

Socialna ekonomija tako na ravni EU kot Slovenije vključuje najrazličnejše organizacije z različnimi poslovnimi in organizacijskimi modeli, ki delujejo v številnih gospodarskih sektorjih. Ne glede na sektorsko pripadnost organizacij socialne ekonomije EK (2021) ugotavlja, da poslovni modeli socialne ekonomije spodbujajo vključenost, odpornost in trajnost lokalnih skupnosti, saj so nerazdružljivo povezani z lokalnim okoljem. Njihov namen tako koristi predvsem skupnosti, v kateri imajo sedež, saj pomembno pripomorejo k izboljšanju kakovosti življenja (lokalnega) prebivalstva, gospodarskih dejavnosti in povečanju njihovih prihodkov. Tako prispevajo k spodbujanju lokalnega gospodarskega razvoja v sektorjih, ki so še zlasti pomembni za posamezne regije, na primer na podeželskih območjih predvsem v kmetijstvu in proizvodnji ekološke hrane ali v modrem gospodarstvu. Hkrati spodbujajo kratke vrednostne verige, s čimer lajšajo lokalno proizvodnjo in potrošnjo ter podpirajo podnebne ukrepe in krožno gospodarstvo. Prispevajo tudi k zagotavljanju socialnih storitev, ki so na podeželskih in bolj oddaljenih območjih pogosto omejene. Kot ugotavlja EK v okviru akcijskega načrta za socialno gospodarstvo, ima večina organizacij socialne ekonomije močno podjetniško razsežnost ter pomembno prispevajo k trajnostni rasti in povečanju števila delovnih mest. Sodelujejo pri izmenjavah na trgu ter ustvarjajo prihodke iz prodaje blaga in storitev.

V Sloveniji je status socialnega podjetja podoblik, ki jo lahko pridobi zasebni subjekt s pravnoorganizacijsko obliko društva, zavoda, ustanove, gospodarske družbe, zadruga, evropske zadruga ali druge pravne osebe zasebnega prava, ki ni ustanovljena izključno z namenom pridobivanja dobička ter premoženja ne deli, prav tako ne deli ustvarjenega presežka prihodkov nad odhodki. ZSocP kot organizacije socialne ekonomije opredeljuje socialna podjetja, zadruga, invalidska podjetja, zaposlitvene centre, nevladne organizacije (društva, zavodi, ustanove oziroma fundacije), ki niso ustanovljeni izključno z namenom pridobivanja dobička, delujejo v korist svojih članov, uporabnikov oziroma širše skupnosti in proizvajajo tržne oziroma netržne proizvode in storitve.

Za zakon o socialnem podjetništvu, ki opredeljuje tudi socialno ekonomijo, je pristojno Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport Republike Slovenije. Pri tem je treba poudariti, da imajo pristojnosti za različne organizacije socialne ekonomije glede na njihovo pravnoorganizacijsko obliko različni resorji, tako je Ministrstvo za javno upravo Republike Slovenije pristojno za urejanje področja nevladnih organizacij, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti Republike Slovenije za področji invalidskih podjetij in zaposlitvenih centrov ter Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije za področje zadrug.

Preglednica 1:

Zakonske podlage glede na različne pravnoorganizacijske oblike organizacije socialne ekonomije

PRAVNOORGANIZACIJSKA OBLIKA ORGANIZACIJE SOCIALNE EKONOMIJE	IME ZAKONA, LETO UVEDBE
Gospodarska družba, gospodarsko interesno združenje	Zakon o gospodarskih družbah (Uradni list RS, št. 65/09 – uradno prečiščeno besedilo, 33/11, 91/11, 32/12, 57/12, 44/13 – odl. US, 82/13, 55/15, 15/17, 22/19 – ZPosS, 158/20 – ZIntPK-C, 18/21, 18/23 – ZDU-IO, 75/23 in 102/24)
Zadruga, evropska zadruga	Zakon o zadrukah (Uradni list RS, št. 97/09 – uradno prečiščeno besedilo in 121/21)
Društvo	Zakon o društvih (Uradni list RS, št. 64/11 – uradno prečiščeno besedilo in 21/18 – ZNOrg)
Zavod	Zakon o zavodih (Uradni list RS, št. 12/91, 8/96, 36/00 – ZPDZC in 127/06 – ZJZP)
Ustanova/fundacija	Zakon o ustanovah (Uradni list RS, št. 70/05 – uradno prečiščeno besedilo in 91/05 – popr.)

Poleg osnovne pravnoorganizacijske oblike, ki jo izberejo organizacije socialne ekonomije, lahko v skladu s področno zakonodajo pridobijo tudi številne podoblike oziroma statute glede na področje delovanja.

Preglednica 2:

Zakonske podlage za pridobitev posebnih statusov, podoblik ipd.

POSEBNA OBLIKA	IME ZAKONA, LETO UVEDBE
Status socialnega podjetja	Zakon o socialnem podjetništvu (Uradni list RS, št. 20/11, 90/14 – ZDU-1I in 13/18)
Status invalidskega podjetja	Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 87/11, 96/12 – ZPIZ-2, 98/14 in 18/21)
Status zaposlitvenega centra	Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 87/11, 96/12 – ZPIZ-2, 98/14 in 18/21)
Status nevladne organizacije v javnem interesu	Zakon o nevladnih organizacijah (Uradni list RS, št. 21/18)
Status prostovoljske organizacije in organizacije s prostovoljskim programom	Zakon o prostovoljstvu (Uradni list RS, št. 10/11, 16/11 – popr. in 82/15)

OECD (2022) za slovensko pravno okolje ugotavlja, da omogoča zelo veliko različnih pravnih oblik in statusov za organizacije, ki želijo delovati kot socialna podjetja. Pri tem dodaja, da vse pravnoorganizacijske oblike niso bile ustrezno upoštevane ob pripravi oziroma sprejetju ZSocP leta 2011. Ta je po mnenju OECD z uvedbo dodatne podoblike socialnega podjetja poleg že uveljavljenih ustvaril nov vzporedni podporni sistem. Ugotavlja, da ima Slovenija izziv v zvezi s pravnim okvirom, tj. razdrobljenostjo pravnega okolja in njegovo slabo usklajenostjo ter razpršenostjo pristojnosti v zvezi s socialnimi podjetji. Zato ugotovljene neskladnosti pravnega okvira povzročajo tudi razdrobljenost ukrepov, otežujejo razvoj vseobsegajočega podpornega sistema, ki bi zajemal vsa področja dejavnosti socialnih podjetij, in usklajenost oblikovanja politik. Poleg tega veliko različnih pravnih in statusnih oblik, ki jih lahko pridobijo subjekti, ki želijo delovati kot organizacije socialne ekonomije, pomeni tudi izziv.

Po ugotovitvah OECD (2022) namreč množica izbir povečuje obseg birokracije ter vodi v spremljanje koristi in analize stroškov za posamezni subjekt. Zato OECD predlaga, naj snovalci politik dolgoročno skušajo odpraviti razdrobljenost institucionalnih in pravnih okolij. Tudi Analiza stanja na področju socialne ekonomije (2018) ugotavlja veliko razdrobljenost pristojnosti in neusklajenost zakonskih podlag, zato dolgoročno predlaga razmislek o oblikovanju krovnega zakona o socialni ekonomiji, ki bi omogočal vključevanje ukrepov za razvoj širše skupine organizacij socialne ekonomije kot ZSocP. Ti predlogi so v skladu s predlogi OECD, ki prav tako v daljšem obdobju predlaga, da se vsem organizacijam ne glede na pravno obliko ali status omogoči enaka obravnava. V skladu s tem je smiselno, da Svet za socialno ekonomijo prevzame pobudo za dialog z vsemi s tem povezanimi deležniki in dolgoročno prouči možnosti za uresničitev teh zamisli oziroma spremembo ZSocP tako, da bo mogoča celostna vključitev socialne ekonomije oziroma oblikovanje zakona o socialni ekonomiji.

Preglednica 3:Pregled socialnih podjetij v Sloveniji po pravnoorganizacijskih oblikah²⁴

PRAVNO-ORGANIZACIJSKA OBLIKA	SKUPNO ŠTEVILO SUBJEKTOV	ŠTEVILO ZAPOSILITEV	ŠTEVILO REGISTRIRANIH SOCIALNIH PODJETIJ	ŠTEVILO ZAPOSILITEV V REGISTRIRANIH SOCIALNIH PODJETJIH
Društvo	23.168	6.286	62	504
Zadruga	455	2.870	58	39
Ustanova	287	121	2	5
Družba z omejeno odgovornostjo	74.350	508.640	34	132
Zavod	4.014	10.782	108	695

Poudariti je treba, da skupno število subjektov v posamezni pravnoorganizacijski obliki ne pomeni nujno števila organizacij socialne ekonomije, kakor jih opredeljuje ZSocP, saj predvsem družbe z omejeno odgovornostjo in različne oblike nevladnih organizacij ne upoštevajo nujno vseh načel socialne ekonomije oziroma ne izvajajo dejavnosti na trgu.

V Sloveniji je bilo sicer na dan 31. december 2023 v evidenci socialnih podjetij²⁵ vpisanih 264 registriranih socialnih podjetij različnih pravnoorganizacijskih oblik, ki so zastopana v vseh dvanajstih statističnih regijah.

²⁴ Podatki so zbrani iz javno dostopnih evidenc po stanju na dan 31. december 2023.

²⁵ Dostopno na: <https://podatki.gov.si/dataset/evidenca-socialnih-podjetij>, 2023.

Preglednica 4:

Porazdelitev registriranih socialnih podjetij po statističnih regijah

STATISTIČNA REGIJA	ŠTEVILO REGISTRIRANIH SOCIALNIH PODJETIJ
pomurska regija	36
podravska regija	60
koroška regija	11
savinjska regija	26
zasavska regija	6
posavska regija	14
jugovzhodna Slovenija	16
osrednjeslovenska regija	57
gorenjska regija	13
primorsko-notranjska regija	5
goriška regija	8
obalno-kraška regija	12
SKUPAJ	264

Socialna podjetja opravljajo dejavnosti na številnih področjih, kakor prikazuje spodnja preglednica:

Preglednica 5:

Socialna podjetja po področju dejavnosti

PODROČJE DEJAVNOSTI		ŠTEVILO VSEH SOCIALNIH PODJETIJ	DELEŽ MED VSEMI SOCIALNIMI PODJETJI (%)
A	Kmetijstvo in lov, gozdarstvo, ribištvo	7	2,65
C	Predelovalne dejavnosti	8	3,03
D	Oskrba z električno energijo, plinom in paro	1	0,38
E	Oskrba z vodo, ravnanje z odplakami in odpadki, saniranje okolja	2	0,76
F	Gradbeništvo	2	0,76
G	Trgovina, vzdrževanje in popravila motornih vozil	22	8,33
H	Promet in skladiščenje	1	0,38
I	Gostinstvo	11	4,17
J	Informacijske in komunikacijske dejavnosti	6	2,27
L	Poslovanje z nepremičninami	1	0,38
M	Strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti	35	13,26
N	Druge raznovrstne poslovne dejavnosti	16	6,06
O	Dejavnost javne uprave in obrambe, dejavnost obvezne socialne varnosti	2	0,76
P	Izobraževanje	45	17,05
Q	Zdravstvo in socialno varstvo	23	8,71
R	Kulturne, razvedrilne in rekreacijske dejavnosti	14	5,30
S	Druge dejavnosti	68	25,76
SKUPAJ		264	100

Leta 2021 je bila v okviru ciljnega raziskovalnega programa z naslovom Izdelava aplikativnega modela za merjenje družbenih učinkov socialnih podjetij²⁶ opravljena analiza socialnih podjetij v Sloveniji, ki je temeljila na metodi ankete.²⁷ Raziskovalci so ugotovili, da 26,2 odstotka anketiranih socialnih podjetij nima redno zaposlenih, 32,8 odstotka socialnih podjetij pa ima enega ali dva zaposlena. Ugotovljeno je bilo tudi, da 75,4 odstotka anketiranih socialnih podjetij v svoje aktivnosti vključuje prostovoljce, s čimer se število oseb, vključenih v izvajanje aktivnosti vseh socialnih podjetij, občutno poveča.

Najpogostejša (pri 36,1 odstotka primerov) primarna ciljna skupina anketiranih socialnih podjetij je lokalna skupnost. Skupaj z državo pomenita primarni ciljni skupini za polovico socialnih podjetij. Podjetja in organizacije so primarna ciljna skupina 19,7 odstotka anketiranih socialnih podjetij. Od posameznih skupin prebivalstva so najpogostejša primarna ciljna skupina starejše osebe (9,8 odstotka socialnih podjetij).

OECD (2022) ugotavlja, da so po vstopu Slovenije v EU leta 2004 in s spodbujanjem socialnih podjetij v zadnjih letih (od leta 2011 naprej) socialna podjetja sicer pridobila zagon in politično podporo. Izraz je bil prvič uporabljen leta 2009, ko so se začeli izvajati pilotni projekti za podporo razvoju socialnih podjetij, sofinancirani iz evropskega socialnega sklada (ESS). Od takrat se po ugotovitvah OECD povečuje zanimanje za socialna podjetja in njihove dejavnosti, čeprav njihova veljava v slovenskem gospodarstvu ostaja skromna. Pri tem menijo, da je sprejetje ZSocP, ki je bil namenjeno spodbujanju socialnih podjetij z vzpostavitvijo statusa ad hoc socialnega podjetja, povzročil povečanje zanimanja za to obliko izvajanja dejavnosti in poslovanja.

Vendar pa je bil zakon tarča kritik zaradi omejevalnih zahtev ter pomanjkanja finančnih in davčnih ugodnosti za organizacije, ki so pridobile status socialnega podjetja. Zato je bil zakon leta 2018 spremenjen in dopolnjen. Sprememba je odpravila nekatere omejitve in zahteve, na primer omejitve seznama dejavnosti, ki jih socialno podjetje lahko opravlja, in nujnost

zaposlovanja oseb iz ranljivih ciljnih skupin oziroma zaposlovanja nasploh, kar je olajšalo poslovanje socialnih podjetij. Ne glede na to pa je sprememba uvedla popolno prepoved delitve dobička, kar po ugotovitvah OECD (2022) ne deluje spodbujevalno na podjetniške razsežnosti takšnih organizacij, zato je po priporočilih OECD to dolgoročno smiselno odpraviti.

Od uveljavitve zakona o socialnem podjetništvu leta 2011 in njegovih sprememb leta 2018 je bila v letu 2015 pristojnost za socialna podjetja prenesena z Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti Republike Slovenije na Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport Republike Slovenije, in sicer predvsem s ciljem okrepiti njihovo podjetniško dimenzijo.

Avtorici Analize stanja na področju socialne ekonomije v Sloveniji ugotavljata, da je sektor socialne ekonomije, ne glede na dolgo zgodovino delovanja različnih organizacijskih struktur po načelih socialnega podjetništva oziroma socialne ekonomije, razmeroma dobro razvit, vendar pa se ne identificira z izrazom socialna ekonomija oziroma deluje pod to oznako razmeroma kratek čas in je v tem pogledu zato slabo samoreflektiran (Babič, Dabič Perica, 2018). Tudi zato pričujoča strategija s svojim ciljem povečanja prepoznavnosti socialne ekonomije sledi priporočilu akcijskega načrta OECD.

4.2 TEMELJNA NAČELA, ZNAČILNOSTI IN LASTNOSTI SOCIALNE EKONOMIJE

Ne glede na raznovrstnost organizacij, ki sestavljajo socialno ekonomijo, te delujejo v skladu s skupnimi načeli. Svet za socialno ekonomijo je na podlagi razpoložljivih mednarodnih in nacionalnih podatkov in analiz opredelil skupna načela, ki so bila že opisana v sklopu opredelitev izrazov. Načela za socialna podjetja pa opredeljuje ZSocP, ki pri tem določa tudi cilje socialnega podjetništva, in sicer da »socialno podjetništvo krepi družbeno solidarnost in povezanost, spodbuja sodelovanje ljudi, krepi sposobnost družbe za reševanje socialnih, gospodarskih, okoljskih in drugih problemov, spodbuja socialne inovacije, zagotavlja dodatno ponudbo izdelkov in storitev, ki so v javnem interesu, razvija nove možnosti

²⁶ Merjenje družbenih učinkov v slovenskih socialnih podjetjih: premik od različnih individualnih pristopov k standardiziranemu procesu merjenja: https://www.ier.si/wp-content/uploads/2023/10/ekonomiera_04-2023.pdf

²⁷ V anketo je bilo vključenih 61 socialnih podjetij od 269, kolikor jih je bilo registriranih na dan raziskave.

zaposlovanja, zagotavlja dodatna delovna mesta ter socialno vključenost in poklicno (re)integracijo ranljivih skupin ljudi na trgu dela».

Socialno podjetništvo lahko v skladu z načeli, ki jih opredeljuje ZSocP, v svoje delovanje vključuje tudi prostovoljno delo, ki ga podrobneje ureja Zakon o prostovoljstvu. Ta jasno določa, da je prostovoljsko delo tisto delo, ki ga posameznik po svoji svobodni volji in brez pričakovanja plačila ali neposrednih ali posrednih materialnih koristi zase opravlja v dobro drugih ali v splošno korist. Poleg tega omejuje in formalizira tudi njegov obseg in aktivnosti, ki jih prostovoljci lahko opravljajo. Zato je smiselno, da se prostovoljno delo v sklopu socialne ekonomije oziroma dejavnosti socialnih podjetij spodbuja, vendar le, če je namenjeno doseganju splošne koristi, in ne pomeni prikritih oblik dela.

4.3 PREPOZNAVNOST IN PROMOCIJA SOCIALNE EKONOMIJE IN SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA

Svet EU v priporočilu (2023) države članice napotuje, naj pri pripravi (nacionalnih) strategij razvoja socialne ekonomije upoštevajo priporočila, povezana s prepoznavnostjo in priznavanjem socialne ekonomije, predvsem zaradi prispevka socialne ekonomije k doseganju socialnih in okoljskih ciljev. EK poudarja tri ključne aktivnosti, ki lahko po njenem mnenju prispevajo k doseganju namena priporočil in ciljev akcijskega načrta za socialno gospodarstvo. Med prvimi navaja možnost oblikovanja ali prilagajanja posebnih pravnih oblik, statusov, oznak in shem izdaje potrdil za socialno ekonomijo na podlagi ocen njihove morebitne dodane vrednosti. Poleg tega priporočilo države članice usmerja v organiziranje in financiranje komunikacijskih kampanj in dogodkov za ozaveščanje o socialni ekonomiji, v sodelovanje z ustreznimi ravni upravljanja in drugimi institucijami, kot so univerze, v razširjanje uspešnih pilotnih pobud in dobrih praks socialne ekonomije ter spodbujanje ukrepov za razširjanje teh praks v okviru mrež socialne ekonomije in javnega obveščanja.

4.3.1 Prepoznavnost socialne ekonomije

Promocija za prepoznavnost socialne ekonomije se v Sloveniji izvaja predvsem v okviru projektov, ki so financirani iz javnih virov oziroma

evropskih skladov. Babič in Dabič Perica (2018) ugotavljata, da največ teh aktivnosti poleg nevladnih organizacij zagotavljajo lokalne skupnosti, podjetja, ki omogočajo (splošno) podporo organizacijam socialne ekonomije, ter regionalne razvojne agencije. Izvajalci aktivnosti informiranja in ozaveščanja so pogosto tudi predstavniki ministrstev ali socialnih podjetij. Pri tem se izvajajo predvsem konference, simpoziji in dogodki, ki niso nujno redni. Večinoma so osredotočeni na ozaveščanje ter promocijo socialne ekonomije in socialnega podjetništva ter jih je mogoče opredeliti kot informativne dejavnosti. Pri tem ugotavljata, da ti dogodki praviloma nimajo visoke ravni sistematizacije.

OECD (2022) sicer kot primer dobre prakse promocije in izobraževanja o pomenu socialne ekonomije navaja sodelovanje Univerze v Ljubljani v programu SocialB, ki je bil financiran v sklopu programa Erasmus. Poleg tega sta bila v okviru projektov za krepitev podpornega okolja za socialna podjetja, financiranih iz evropskih skladov, financirana oblikovanje digitalnega kataloga socialnih podjetij²⁸ in sejem socialnega podjetništva leta 2023. Redno so na pobudo neodvisnih organizacij socialne ekonomije že deset let organizirani tudi dnevi socialne ekonomije. Tema se pojavlja tudi v nacionalnih in lokalnih medijih, predvsem ob začetku ali koncu večjih projektov ali na pobudo organizacij socialne ekonomije.

Tudi sicer organizacije socialne ekonomije o izvajanju projektov obveščajo javnost po lastnih informacijskih kanalih, kot so družbeni mediji in spletne strani. Čedalje več promocije socialne ekonomije je tudi v okviru čezmejnih projektov. Poleg normativnega statusa, ki ga vpeljuje nacionalna zakonodaja, so organizacije socialne ekonomije prevzele ali razvile lastne oznake, na primer certifikat Kupuj odgovorno.²⁹ Tega lahko organizacije, ki so opravile ustrezno izobraževanje in upoštevajo standarde za uporabo certifikata, uporabljajo na embalaži svojih izdelkov, spletnih straneh in v trgovinah, vimenu (socialnega) podjetja ali izložbi trgovine. Certifikat je usmerjen v odgovorno ravnanje potrošnikov in (socialnih) podjetij, na primer s prodajo izdelkov brez plastične embalaže za enkratno uporabo.

²⁸ <https://www.bsc-kranj.si/katalog-sop/>

²⁹ <https://kupujemodgovorno.si/>

V okviru aktivnosti promocije socialne ekonomije je sicer zaznati tudi težavo socialnih podjetij oziroma organizacij socialne ekonomije pri identifikaciji s poimenovanjem. Težave že od sprejetja ZSocP povzroča konotacija poimenovanja »socialno« podjetje oziroma »socialno« podjetništvo, ki v Sloveniji nima enake konotacije kot v angleškem jeziku. Status socialnega podjetja oziroma poimenovanje dostavka socialno podjetje oziroma so. p. opredeljuje ZSocP. Opisane težave po ugotovitvah OECD (2022) izhajajo iz tega, da je področje zelo razdrobljeno glede na pristojnosti posameznih resorjev in je zato razmeroma slabše strukturno podprto, s tem pa je tudi razumevanje pojma socialna ekonomija oziroma podjetništvo slabše.

OECD hkrati opozarja, da se nekatere organizacije socialne ekonomije, kot so invalidska podjetja in zaposlitveni centri, le redko same prepoznajo kot socialna podjetja, zato poziva k ukrepanju, predvsem poenotenju spodbud in spremljajočih aktivnosti za razvoj vseh vrst organizacij socialne ekonomije. Velja tudi splošno prepričanje, da so združni modeli večinoma razširjeni na področju kmetijstva. Po podatkih Zadružne zveze Slovenije ta domneva sicer ni pravilna, saj le 15,2 odstotka zadrug primarno deluje na področju kmetijstva, ribištva in lova. Največ (24,8 odstotka) jih je na področju trgovine in popravil motornih vozil, 14,2 odstotka pa v strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnostih. Preostale dejavnosti so zastopane v manj kot 10 odstotkov,³⁰ zato ima ta oblika organizacij socialne ekonomije veliko možnosti za razvoj. Potreben je razmislek o sistemski podpori tistih zadrug, ki ne delujejo v kmetijstvu. Na ravni vseh organizacij socialne ekonomije pa sta nujna povečanje prepoznavnosti in zagotavljanje strukturiranega komuniciranja, kar je mogoče doseči s podporo organizacij, ki izvajajo zagovorniške naloge.

4.3.2 Vključenost v formalne in neformalne oblike izobraževanja

Medtem ko dogodki, namenjeni povečanju prepoznavnosti socialne ekonomije, niso nujno sistematični, pa to ne velja za vključenost v formalne in neformalne oblike izobraževanja.

Babič in Dabič Perica (2018) ugotavljata, da se teme socialnega podjetništva in tudi socialne ekonomije pojavljajo na vseh treh ravneh formalnega izobraževanja. Pri tem se omenjena tema v osnovni in srednji šoli pojavlja posredno v sklopu širših tem, na primer podjetništva, v visokem šolstvu pa sta avtorici prepoznali nekaj predmetov, ki so vsaj deloma namenjeni proučevanju socialne ekonomije na fakultetah (tj. Fakulteti za družbene vede UL, Fakulteti za socialno delo UL, Gea Collegeu, DOBA Fakulteti za uporabne poslovne in družbene študije Maribor ter Fakulteti za uporabne poslovne in družbene študije Maribor), medtem ko ima Ekonomska fakulteta v Ljubljani samostojni predmet o tej temi v sklopu podiplomskega študija.

Univerza v Ljubljani je v okviru svojih aktivnosti za razvoj in podporo socialnega podjetništva oblikovala tudi Središče za socialno podjetništvo – SSP UL, ki ga je ustanovilo šest članic³¹ z namenom reševanja interdisciplinarnih izzivov na področju socialnega podjetništva.

Za razvoj sektorja so izjemno pomembne tudi neformalne oblike izobraževanja, ki jih po ugotovitvah Karoline Babič in Staše Dabič Perica (2018) izvajajo predvsem nevladne organizacije, in sicer tiste, ki so registrirane socialna podjetja ali so aktivne na področju socialne ekonomije. Poleg omenjenih organizacij del podpornega okolja sestavljajo tudi regionalne razvojne agencije. Pri tem ni nezanemarljivo, da večino neformalnega izobraževanja posredno ali neposredno financira država na nacionalni ali lokalni ravni oziroma je sofinancirano iz evropskih strukturnih skladov.

Na podlagi analize razmer na področju prepoznavnosti in promocije socialne ekonomije in socialnega podjetništva ter priporočila Sveta EU se zato aktivnosti v skladu s strateškimi in operativnimi cilji usmerijo v:

- **promocijo pomena socialne ekonomije in socialnih podjetij ter ozaveščanje o njihovih pozitivnih učinkih na lokalni, regionalni in nacionalni ravni s poudarkom na predstavitvi dobrih praks,**

³⁰ https://fotogalerija.dz-rs.si/datoteke/drugo/posvet_zivali/Prispevek_-_Zadruzna_zveza_Slovenije__z_o_o_.pdf

³¹ Biotehniška fakulteta, Ekonomska fakulteta, Fakulteta za družbene vede, Fakulteta za socialno delo, Fakulteta za upravo in Pedagoška fakulteta.

- **okrepljeno sodelovanje med različnimi pravnoorganizacijskimi oblikami organizacij socialne ekonomije, občinami, podjetji, javnimi institucijami, univerzami ipd.,**
- **vklučenost socialne ekonomije in vsebin socialnega podjetništva v oblike formalnega in neformalnega izobraževanja s poudarkom na visokošolskem in višješolskem izobraževanju.**

Te cilje je mogoče doseči s krepitvijo podpornega okolja in razvoja krovne zagovorniške organizacije na področju socialne ekonomije in socialnega podjetništva, ki bo lahko sistematično vodila in usmerjala komunikacijske akcije, proučila možnosti oblikovanja in uvedbe blagovne znamke za organizacije socialne ekonomije ter s spodbujanjem univerz in fakultet oziroma drugih izobraževalnih institucij k vključevanju tem s področja socialne ekonomije v izobraževalni proces in oblikovanje družbeno inovativnih rešitev. Poleg vključevanja vsebin o socialni ekonomiji v visokošolskem oziroma višješolskem izobraževalnem procesu se spodbuja vključevanje teh vsebin tudi na primarni ravni ter v neformalne oblike izobraževanja. Pri podpori aktivnosti je treba upoštevati načela trajnosti, sistematičnosti in periodičnosti informativnih dogodkov z namenom ciljnega komuniciranja o socialni ekonomiji in socialnem podjetništvu ter ustvarjanja možnosti sodelovanja organizacij socialne ekonomije s podjetji, lokalnimi skupnostmi, izobraževalnimi institucijami in drugimi pomembnimi deležniki.

4.4 POVEČANJE MOŽNOSTI ZA RAZVOJ, DELOVANJE IN KREPITEV ORGANIZACIJ SOCIALNE EKONOMIJE IN SOCIALNIH PODJETIJ

Priporočilo Sveta EU (2023) pri pripravi (nacionalnih) strategij razvoja socialne ekonomije namenja veliko pozornost oblikovanju ukrepov za izboljšanje dostopa do javnega in zasebnega financiranja, javnega naročanja, državnih pomoči in ugodnejše obdavčitve. Pri tem EK med ukrepi za lažji dostop do javnega in zasebnega financiranja priporoča oblikovanje ugodnega

okolja za financiranje na nacionalni, regionalni in lokalni ravni, med drugim z zagotavljanjem dostopa do financiranja v ustreznih fazah razvoja in s prilagojenim financiranjem glede na posebnosti organizacij socialne ekonomije. EK daje velik poudarek tudi zasebnemu financiranju, med drugim s spodbujanjem družbeno odgovornih vlagateljev ter smiselno uporabo povratnih in nepovratnih evropskih sredstev.

Poleg tega EK kot enega pomembnejših mehanizmov za dostop do trgov prepozna sistem javnega naročanja, predvsem želi naročnike spodbuditi k strateškemu nakupovanju blaga in storitev z družbenim učinkom oziroma k podpori razvoju družbenih inovacij. Meni, da je to mogoče doseči z oblikovanjem smernic ali priporočil, izobraževanjem naročnikov in ponudnikov ter izkoriščanjem že znanih možnosti, kot so pridržana javna naročila in odmik od logike najnižjih cen z uporabo socialnih meril za oddajo javnega naročila. EK na področju državnih pomoči svetuje, da države članice v celoti izkoristijo možnosti v skladu s pravili o državni pomoči za podporo socialni ekonomiji. Na področju obdavčitve EK državam članicam priporoča, naj zagotovijo, da davčni sistemi ne ovirajo razvoja socialne ekonomije, in ocenijo, ali davčni sistemi v zadostnem obsegu spodbujajo njegov razvoj, hkrati pa naj zagotovijo, da organizacije socialne ekonomije sistema ne izkoriščajo za davčne utaje, izogibanje davkom, agresivno davčno načrtovanje ali pranje denarja.

4.4.1 Financiranje

Finančne vire ločimo na javne in zasebne. V Sloveniji po ugotovitvah OECD (2022) večina socialnih podjetij uporablja javne vire financiranja. Ti so na voljo na nacionalni, regionalni in lokalni ravni. Javni viri, ki so na voljo socialnim podjetjem, se delijo na nacionalne vire in vire evropske kohezijske politike. Poleg tega javne vire delimo na nepovratna in povratna sredstva. Zasebni viri na področju socialne ekonomije so v Sloveniji omejeni.

Poglobljeni pregled politik OECD (2022) pri tem ugotavlja, da je bilo v obdobju od sprejetja ZSocP oziroma že med gospodarsko krizo leta 2009 socialnim podjetjem na voljo več

različnih finančnih spodbud. Ne glede na to poudarja, da je bilo na voljo zelo malo javnih ali zasebnih virov, posebej namenjenih izboljšanju dostopnosti različnih finančnih instrumentov za socialna podjetja. V kombinaciji z omejenim zanimanjem komercialnih bank za socialna podjetja in pomanjkanjem uveljavljenih socialnih vlagateljev ali vlagateljev, ki poudarjajo (družbeni) učinek, so tako socialna podjetja po mnenju OECD težko finančno vzdržna in so zato precej odvisna od financiranja z nepovratnimi sredstvi. Poleg tega se po ugotovitvah OECD socialna podjetja večinoma odločajo za kandidiranje za nepovratna sredstva, ki omogočajo stoddotno povračilo sredstev, kar povzroča veliko odvisnost od javnih virov.

Kljub temu OECD (2022) ugotavlja, da ima Slovenija močan podjetniški ekosistem, ki vključuje različne mehanizme financiranja za zagonska podjetja in MSP, kar so tudi organizacije socialne ekonomije. Vendar je ta ponudba za organizacije socialne ekonomije in socialna podjetja omejena. Omejena ponudba teh mehanizmov je po mnenju OECD posledica usmerjenosti v podporo določenih pravnoorganizacijskih oblik, ki ne zajemajo vseh oblik, ki jih prevzemajo socialna podjetja oziroma organizacije socialne ekonomije, na primer društva, zavodi, ustanove. Ne glede na to lahko organizacije socialne ekonomije oziroma socialna podjetja kandidirajo za sredstva na vseh javnih razpisih in javnih povabilih, na katerih izpolnjujejo pogoje, kar pomeni, da lahko za sredstva kandidirajo tudi v okviru ukrepov več različnih ministrstev oziroma izvajalskih organov hkrati.

Organizacije socialne ekonomije oziroma socialna podjetja lahko ob izpolnjevanju pogojev kandidirajo tudi za povratna sredstva. Tako na primer Slovenski podjetniški sklad redno razpisuje mikrokreditne oziroma kreditne sheme, ki omogočajo hitro in ugodno financiranje manjših investicij ter obratnih sredstev za tekoče oziroma likvidno poslovanje MSP, med njimi tudi registriranih socialnih podjetij. Ta lahko tako mikrokredite manjših vrednosti od 5.000 do 25.000 evrov ali v določenih primerih kredite do

100.000 evrov najamejo pod ugodnimi pogoji ter brez stroškov odobritve in vodenja.

Financiranje socialne ekonomije je vključeno tudi v programske dokumente, ki se nanašajo na ukrepe evropske kohezijske politike v vsakokratnem sedemletnem programskem obdobju, in sicer v sklopu spodbujanja podjetništva in dostopa do zaposlitev. V okviru omenjenih ukrepov pristojno ministrstvo izvaja javne razpise, ki so namenjeni vsem socialnim podjetjem, ne glede na njihovo glavno dejavnost oziroma organizacijsko obliko, ter organizacijam socialne ekonomije, kjer pravila izvajanja evropske kohezijske politike to omogočajo. Za oblikovanje trajnega in rednega vira financiranja je pristojno ministrstvo v sodelovanju z Javno agencijo za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije v sklopu javnega razpisa za izbiro raziskovalnih projektov ciljnega raziskovalnega programa CRP 2023 podprlo raziskovalni projekt za oceno smiselnosti vzpostavitve finančnega mehanizma za dostop do finančnih virov ter aplikativni predlog za oblikovanje finančnega mehanizma za spodbujanje razvoja zadružništva in socialne ekonomije v Sloveniji. Izsledki programa bodo pripomogli k morebitnemu oblikovanju instrumenta za financiranje socialne ekonomije in bodo upoštevali cilj strategije k zagotavljanju trajnostnega³² financiranja organizacij socialne ekonomije.

ZSocP tudi omogoča, da občine same izvajajo posebne razpise za podporo razvoja socialnega podjetništva v svojem (lokalnem) okolju. Takšni razpisi občin po ugotovitvah Karoline Babič in Staše Dabič Perica (2018) sicer niso pogosti, a nekaj jih je bilo izvedenih. Občine se večinoma odločajo za oblike posredne finančne podpore, in sicer socialnim podjetjem ponujajo najem poslovnih prostorov z brezplačno uporabo na podlagi Zakona o stvarnem premoženju države in samoupravnih lokalnih skupnosti,³³ ki omogoča oddajo poslovnih prostorov v brezplačno uporabo tudi socialnim podjetjem za obdobje do petih let.

³² Izraz trajnostno se pri tem razume kot neprekinjeno financiranje, ki organizacijam socialne ekonomije omogoča načrtovanje pri pridobivanju javnih sredstev.

³³ Uradni list RS, št. 11/18, 79/18 in 78/23 – ZORR: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7148>

Spodbujanje zaposlovanja v socialnih podjetjih opredeljuje ZSocP v 32. členu. Ta določa, da ukrepi spodbujanja zaposlovanja zajemajo izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja (v nadaljevanju: APZ), katerih ciljna skupina so socialna podjetja oziroma so ciljna skupina tiste osebe, ki ustanavljajo socialno podjetje ali se bodo zaposlile v socialnem podjetju in izhajajo iz najranljivejših skupin ljudi na trgu dela. Babič in Dabič Perica (2018) prepoznavata te ukrepe kot pomemben vir financiranja za socialna podjetja oziroma socialno ekonomijo, saj so namenjeni povečanju zaposlenosti in zmanjševanju brezposelnosti, večji zaposljivosti oseb na trgu dela ter povečanju konkurenčnosti in prožnosti delodajalcev. Socialna podjetja lahko tako kandidirajo za sredstva pri tistih ukrepih APZ, kjer ustrezajo pogojem. Po njunem mnenju so ti ukrepi koristni predvsem v primerih novega zaposlovanja ranljivih skupin, ki jih socialna podjetja lahko vključujejo v svoje aktivnosti. Ukrepe APZ primarno izvaja Zavod za zaposlovanje Republike Slovenije v sodelovanju z Ministrstvom za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti Republike Slovenije v skladu s področno zakonodajo. Tako ukrepi APZ med možne prejemnike vključuje tudi organizacije socialne ekonomije.

Za spodbujanje zaposlovanja dela ranljivih ciljnih skupin, tj. invalidov, finančne spodbude za delodajalce omogoča tudi Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (v nadaljevanju: ZZRZI),³⁴ ki vsebuje tudi pravico do storitev zaposlitvene rehabilitacije s ciljem, da se invalid usposobi za ustrezno delo, se zaposli, zaposlitev ohrani in v njej napreduje ali spremeni svojo poklicno kariero. Za spodbujanje zaposlovanja invalidov in ohranjanje delovnih mest zanje navedeni zakon omogoča negativne in pozitivne spodbude, kot so plačilo za nedoseganje kvote zaposlenih invalidov, nagrada za preseganje kvote, oprostitev plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko

zavarovanje zaposlenih invalidov, subvencije plač invalidom, plačilo stroškov prilagoditve delovnega mesta in sredstev za delo ter plačilo stroškov storitev v podpornem zaposlovanju.

Tudi ZSocP predvideva posebne spodbude za zaposlovanje invalidov. Kot določa v 36. členu, za socialno podjetje, ki zaposluje invalide, veljajo enake finančne spodbude kot za delodajalce, ki zaposlujejo invalide nad predpisano kvoto. To pomeni, da je socialno podjetje upravičeno do spodbud po ZZRZI le za zaposlene invalide nad predpisano kvoto.³⁵ V skladu z ZZRZI imajo tako vsi delodajalci, ki zaposlujejo invalide nad predpisano kvoto, možnost uveljavitve spodbud iz naslova zaposlovanja invalidov v obliki oprostitve prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje – PIZ (74. člen ZZRZI) in nagrade za preseganje kvote (75. člen ZZRZI), ne glede na navedbo 32. člena ZSocP.³⁶ Ukrepe na tem področju izvaja Javni študentski, razvojni, invalidski in preživninski sklad Republike Slovenije v sodelovanju z Ministrstvom za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti Republike Slovenije.

4.4.2 Obdavčitev

Eno od področij ukrepanja pri financiranju socialne ekonomije, ki ga OECD prepozna kot ključno, je tudi z drugimi podpornimi sistemi usklajen davčni sistem oziroma okvir davčnih olajšav in ugodnosti, povezanih z različnimi pravnimi oblikami in statusi. Tudi EK posebej poudarja pomen politike obdavčitev za razvoj socialne ekonomije. Ugotavlja namreč, da je le malo držav za socialna podjetja razvilo poseben in dosleden okvir obdavčitve. Slovenska zakonodaja ne omogoča davčnih spodbud na podlagi statusa socialnega podjetja, omogoča pa številne ugodnosti in olajšave, ki jih lahko izkoristijo.

Tako Zakon o davku na dodano vrednost (v nadaljevanju: ZDDV-1)³⁷ predvideva splošno oprostitev obračunavanja DDV v okviru posebne

³⁴ Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 87/11, 96/12 – ZPIZ-2, 98/14 in 18/21: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3841>

³⁵ ZZRZI v 74. členu eksplicitno navaja izjeme oprostitve plačila prispevkov, pri katerih niso zajeta socialna podjetja brez statusa invalidskega podjetja oziroma zaposlitvenega centra. V 75. člen pa ZZRZI določa, v katerem primeru je delodajalec upravičen do nagrade za preseganje kvote. [pregledPredpisa?id=ZAKO3841](http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3841)

³⁶ <https://www.srips-rs.si/zaposlovanje-invalidov>. V letu 2024 je omenjene spodbude iz naslova zaposlovanja invalidov uveljavljalo 28 registriranih socialnih podjetij, od tega je pet delodajalcev s statusom zaposlitvenega centra in eden s statusom invalidskega podjetja.

³⁷ Uradni list RS, št. 13/11 – uradno prečiščeno besedilo, 18/11, 78/11, 38/12, 83/12, 86/14, 90/15, 77/18, 59/19, 72/19, 196/21 – ZDOsk, 3/22, 29/22 – ZUOPDCE, 40/23 – ZDavPR-B, 122/23 in 104/24: [https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO4701](http://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO4701)

ureditve za male davčne zavezanke. Po tej je obračunavanja DDV oproščen vsak davčni zavezanec, ki ima sedež, ali če nima sedeža, stalno ali običajno prebivališče v Sloveniji, če v predhodnem koledarskem letu ni presegel zneska 60.000 evrov letnega prometa na ozemlju Slovenije in tega zneska prometa ne presega v tekočem koledarskem letu. Navedeni zakon omogoča tudi uporabo nižje stopnje DDV (ne pa tudi ničelne stopnje DDV) pri storitvah popravil (rabljenih) izdelkov, in sicer pri storitvah manjših popravil koles ter manjših popravil čevljev in usnjenih izdelkov, oblačil in gospodinjskega perila (vključno s krpanjem in predelavo).

Področje davkov oziroma obdavčenje dohodkov pravnih oseb na sistemski ravni ureja Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb (v nadaljevanju: ZDDPO-2).³⁸ Po navedenem zakonu so torej zavezanec za davek od dohodkov tudi vsa socialna podjetja. ZDDPO-2 ne določa posebne ureditve oziroma ne vsebuje posebnih določb za socialna podjetja. Davčna obravnava po ZDDPO-2 praviloma upošteva pravnoorganizacijsko obliko zavezanca. Tako so gospodarske družbe in zadrage obdavčene za vse svoje dohodke, medtem ko tako imenovane nepridobitne organizacije, kot so društva, zavodi, ustanove, ki so v skladu s posebnim zakonom ustanovljeni za opravljanje nepridobitne dejavnosti, niso obdavčeni od dohodkov iz opravljanja nepridobitne dejavnosti. Ne glede na to oprostitev pa morajo tudi ti zavezanec plačati davek od pridobitne dejavnosti. Pridobitno in nepridobitno dejavnost opredeljuje posebni pravilnik. Ob upoštevanju navedenega in tega, da je socialno podjetje lahko društvo, zavod, ustanova, gospodarska družba, zadruga itn., se po ZDDPO-2 obravnava po določbah, ki veljajo za konkretno pravnoorganizacijsko obliko. Pri tem je treba dodati, da primerjalno države članice EU davčno obravnavajo tovrstne subjekte

ali z vidika pridobitnosti ali nepridobitnosti dejavnosti ali po pravni obliki. Kljub temu lahko vsa socialna podjetja uveljavljajo vse ugodnosti in olajšave, ki jih določa ZDDPO-2, to so na primer olajšava za zaposlovanje, olajšava za zaposlovanje invalidov, olajšava za investiranje v opremo, olajšava za vlaganja v raziskave in razvoj, olajšava za vlaganja v digitalni in zeleni prehod, olajšava za donacije ter ukrep prenašanja davčne izgube naprej (omejeno na pet let od 1. januarja 2025 naprej).

4.4.3 Javno naročanje

Pri javnem naročanju je sicer v veljavnem Zakonu o javnem naročanju³⁹ (v nadaljnjem besedilu: ZJN-3) v podporo socialni ekonomiji na voljo nekaj institutov, zlasti tako imenovana pridržana javna naročila (31. člen ZJN-3), pridržana javna naročila za nekatere storitve (99. člen ZJN-3) ter višji prag za oddajanje javnih naročil za socialne in druge posebne storitve (97. in 98. člen ZJN-3).

Družbeno odgovorno javno naročanje v Sloveniji je leta 2023 obsegalo 14,22 odstotka vseh javnih naročil in 26,96 odstotka vrednosti vseh naročil. Javni zavodi so oddali največ takšnih naročil, in sicer 995 v vrednosti 170.184.982 evrov. Po vrednosti so največ naročil oddali organi Republike Slovenije, in sicer 198 naročil v vrednosti 689.679.874 evrov.⁴⁰ Pri tem ministrstvo, pristojno za javna naročila, ugotavlja, da naročniki in socialna podjetja niso podrobno seznanjeni z instituti, ki jih javnonaročniška zakonodaja omogoča za podporo socialni ekonomiji. Za boljšo informiranost je bil razvit tudi izobraževalni program, tj. akademija javnega naročanja,⁴¹ ki združuje različne oblike učenja s ciljem razumevanja in pridobivanja znanja na primerih postopkov javnih naročil iz prakse. Ta lahko vključuje tudi specializirane programe za naročnike in organizacije socialne ekonomije s ciljem povečanja njihove udeležbe v postopkih javnega naročanja.

³⁸ Uradni list RS, št. 117/06, 56/08, 76/08, 5/09, 96/09, 110/09 – ZDavP-2B, 43/10, 59/11, 24/12, 30/12, 94/12, 81/13, 50/14, 23/15, 82/15, 68/16, 69/17, 79/18, 66/19, 172/21, 105/22 – ZZNŠPP in 12/24: Uradni list RS, št. 117/06, 56/08, 76/08, 5/09, 96/09, 110/09 – ZDavP-2B, 43/10, 59/11, 24/12, 30/12, 94/12, 81/13, 50/14, 23/15, 82/15, 68/16, 69/17, 79/18, 66/19, 172/21, 105/22 – ZZNŠPP, 12/24 in 100/24: <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO4687>

³⁹ Uradni list RS, št. 91/15, 14/18, 121/21, 10/22, 74/22 – odl. US in 100/22, 28/23 in 88/23 – ZOPNN-F: ZJN-3: ZNUZSZS: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7086>

⁴⁰ Podatki temeljijo na letni analizi, ki jo vsako leto pripravlja Ministrstvo za javno upravo Republike Slovenije: Statistično poročilo o oddanih javnih naročilih v letu 2023, dostopno na povezavi: <https://ejn.gov.si/direktorat/porocila-in-analize.html>, 2024.

⁴¹ <https://ejn.gov.si/sistem/profjn/profesionalizacija/kompetencni/akademijajn.html>

Na podlagi analize razmer na področju povečanja možnosti za razvoj, delovanje in krepitev organizacij socialne ekonomije in socialnih podjetij se zato aktivnosti v skladu s strateškimi in operativnimi cilji usmerijo v:

- medsektorsko povezovanje in vključevanje socialne ekonomije in vsebin socialnega podjetništva v ukrepe in politike na vseh ravneh odločanja,
- zagotovitev stalnega in rednega financiranja,
- povezovanje in informiranje organizacij in socialnih podjetij za skupni nastop na trgu pri javnem naročanju,
- opolnomočene družbeno odgovorne vlagatelje in naročnike, ki prepoznajo pomen družbenih učinkov socialne ekonomije.

Te cilje je mogoče doseči z usklajenim delovanjem Sveta za socialno ekonomijo, katerega člani so med drugim predstavniki pristojnih ministrstev, reprezentativnih organizacij in lokalnih skupnosti. Poleg tega jih je mogoče doseči tudi z uresničevanjem ugotovitev ciljnega raziskovalnega programa za oceno smiselnosti vzpostavitve finančnega mehanizma za dostop do finančnih virov za spodbujanje razvoja zadružništva in socialne ekonomije v Sloveniji ter priporočilom Sveta EU na tem področju ter z uvedbo rednega informiranja in izobraževanja tako naročnikov kot organizacij socialne ekonomije.

Navedene cilje bo mogoče doseči le v kombinaciji s cilji iz sklopa promocije socialne ekonomije in socialnega podjetništva, ki bodo omogočili zadostno informiranost o pomenu organizacij socialne ekonomije. Te aktivnosti lahko spodbudijo tako zasebne vlagatelje in naročnike javnih naročil kot tudi organizacije socialne ekonomije k aktivnostim, ki bodo prispevale k doseganju postavljenih ciljev za razvoj in delovanje organizacij socialne ekonomije in socialnih podjetij ter bodo pozitivno spodbujale tudi razvoj družbeno odgovornega javnega naročanja.

4.5 OBLIKOVANJE PODPORNEGA OKOLJA ZA RAZVOJ SOCIALNE EKONOMIJE IN SOCIALNEGA PODJETNIŠTVA

Karolina Babič in Staša Dabič Perica (2018) delita podporno okolje za socialno ekonomijo v Sloveniji na dva sklopa, in sicer na organizacije podpornega okolja in podporno okolje oziroma ekosistem, ki ga za socialno ekonomijo oblikuje

država. Prvo skupino sestavljajo predvsem subjekti zasebnega prava (na primer nevladne organizacije ali druge organizacije socialne ekonomije), v manjšem obsegu pa po ugotovitvah avtoric to vlogo prevzemajo tudi subjekti javnega prava ali subjekti zasebnega prava, ki ne delujejo po načelih socialne ekonomije. Drugo skupino oziroma ekosistem avtorici opredeljujeta kot politično okolje, ki vodi strateško načrtovanje razvoja sektorja, tj. normativno okolje, ki zakonsko ureja področje, ter mehanizme, namenjene podpori in razvoju organizacij socialne ekonomije.

Ne glede na zaznano povečevanje števila podpornih organizacij Babič in Dabič Perica (2018) ugotavljata, da podporno okolje ni zadovoljivo razvito. Opozarjata predvsem na pomanjkanje celovite podpore organizacijam socialne ekonomije. Kot razlog navajata odvisnost organizacij socialne ekonomije od projektnega financiranja, nepovezanost podpornega okolja in odsotnost strokovnih standardov. Tudi OECD (2022) v poglobljenem pregledu politik ugotavlja, da podporno okolje ni povezano in ne ustvarja ustrezne podporne mreže za izboljšanje ekosistema. Izboljšanje ekosistema socialne ekonomije in razvoj reprezentativnih akterjev na tem področju bi po njihovem mnenju pripomogla tudi k oblikovanju konstruktivnega dialoga med različnimi organizacijami socialne ekonomije in širše, hkrati pa bi olajšala posvetovanje z javnimi organi.

Na podlagi analize med organizacijami socialne ekonomije Babič in Dabič Perica (2018) prepoznavata predvsem potrebo po strokovni pomoči pri pripravi poslovnih modelov in po premisleku o načrtovanju o tržnih ali/in netržnih aktivnostih. Zato so vsem socialnim podjetjem ne glede na pravnoorganizacijsko obliko oziroma organizacijam socialne ekonomije v celoti na voljo tudi storitve, ki jih izvajajo točke SPOT Svetovanje. Te v okviru javnega razpisa za zagotavljanje celovitih storitev za potencialne podjetnike in podjetja ob pomoči podpornih institucij zagotavljajo celovit sistem podpornih in brezplačnih storitev na področju informiranja, usposabljanja in svetovanja podjetjem in potencialnim podjetjem, ki ga izvaja Javna agencija Republike Slovenije za spodbujanje investicij, podjetništva in internacionalizacije.

Podporo različnim organizacijam socialne ekonomije zagotavljajo tudi podporne institucije, specializirane za podporo posameznim

pravnoorganizacijskim oblikam oziroma oblikam dejavnosti. Nekatere med njimi imajo svoje predstavnike tudi v Svetu za socialno ekonomijo oziroma delovni skupini sveta, na primer Zavod center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij (CNVOS), Zavod invalidskih podjetij Slovenije, Ljubljana (ZIPS), Zadržna zveza Slovenije (ZZS), Združenje zaposlitvenih centrov, Center alternativne in avtonomne produkcije (CAAP), Kmetijsko-gozdarska zbornica Slovenije (KGZS). Poleg tega so se na terenu oblikovali tudi prostori sodela in inkubatorji, usmerjeni v podporo podjetij oziroma organizacij, ki pri svojem delovanju ustvarjajo družbene učinke in/ali so usmerjene v razvoj družbenih inovacij, na primer Impact hub Ljubljana, Aurora Coworking, Kovačnica – podjetniški inkubator Kranj, SocioLab Podravje, Središče Rotunda Koper, Zavod Knof, so. p., ter drugi.

Podporno okolje za razvoj socialnega podjetništva opredeljuje tudi ZSocP. V skladu z ugotovitvami Analize stanja na področju socialne ekonomije opredeljuje strateško načrtovanje razvoja sektorja, normativno okolje in mehanizme, namenjene podpori in razvoju organizacij socialne ekonomije z opredelitvijo strateških dokumentov, tj. strategije razvoja in programa ukrepov za izvajanje strategije. Pri tem ZSocP omogoča, da ukrepe, opredeljene v navedenih dokumentih, poleg ministrstev in vladnih služb izvajajo tudi javni skladi, javni zavodi ali druge pravne osebe javnega prava, ki jih določi vlada s strategijo oziroma lahko ti izvajanje oddajo drugim izvajalskim organizacijam, izbranim na javnem razpisu. Poleg tega ZSocP določa, da lahko občine v skladu z določbami ZSocP in zakona, ki ureja spodbujanje skladnega regionalnega razvoja, načrtujejo, financirajo in izvajajo politike razvoja socialnega podjetništva na območju občine oziroma na ravni razvojne regije. Tako ministrstva in pristojni izvajalski organi ministrstev, ki že izvajajo ukrepe za razvoj socialne ekonomije, navedeni v pričujoči strategiji, lahko izvajajo opisane ukrepe samostojno ali pa jih oddajo v izvajanje organizacijam, ki jih izberejo na javnem razpisu ne glede na to, ali so pravnoorganizacijsko oblikovane kot javne organizacije ali organizacije zasebnega prava.

Na podlagi analize razmer na področju razvoja podpornega okolja za socialno ekonomijo in socialno podjetništvo se zato aktivnosti v skladu s strateškimi in operativnimi cilji usmerijo v:

- **vzpostavljen konstruktivni dialog med javnim sektorjem, socialnimi podjetji in civilno družbo ter oblikovanje reprezentativnih organizacij socialne ekonomije,**
- **razvoj inkubatorjev socialnega podjetništva za organizacije socialne ekonomije na regionalni ravni,**
- **oblikovane in uveljavljene standarde oziroma kompetence in veščine za izvajanje storitev, svetovanja, mentorstva, usposabljanja, izobraževanja ipd. na področju socialne ekonomije in socialnega podjetništva.**

Te cilje je mogoče doseči s podporo oblikovanju enotne zagovorniške organizacije na področju socialnega podjetništva, ki jo bodo tudi socialni podjetniki prepoznavali kot pomembno in bo tako lahko tvorilo zastopala njihove interese ter vodila dialog s predstavniki iz javnega in zasebnega sektorja, hkrati pa bo lahko sodelovala z vsemi ustreznimi zagovorniškimi organizacijami socialne ekonomije. Oblikovanje inkubatorjev socialnega podjetništva predvideva že ZSocP, zato je treba s ciljem oblikovanja ustrezne podporne mreže okrepiti delujoče organizacije, ki podpirajo razvoj organizacijskih in poslovnih modelov socialne ekonomije, ter spodbuditi nastajanje novih ob upoštevanju posebnih značilnosti socialne ekonomije predvsem z namenom povečanja razvoja družbenih inovacij in obsega družbenih učinkov socialne ekonomije. Smiselno je, da so inkubatorji socialnega podjetništva oblikovani na ravni regij, kjer je to mogoče, glede na število organizacij socialne ekonomije oziroma socialnih podjetij. Tako omogočajo neposredno povezovanje organizacije socialne ekonomije z lokalnim okoljem ter pripomorejo k reševanju lokalnih težav in izzivov. Sistematična in stalna podpora bo tako prispevala tudi k oblikovanju in standardizaciji strokovnih standardov, ki so lahko v prihodnosti tudi normirani in bodo tako zagotavljali celovito podporo razvoju socialne ekonomije. Pri oblikovanju teh pa lahko pomembno prispevajo izkušnje in raziskave izobraževalnih institucij in raziskovalnih organizacij.

4.6 PROFESIONALIZACIJA ORGANIZACIJ SOCIALNE EKONOMIJE IN SOCIALNIH PODJETIJ

Priporočilo Sveta EU (2023) države članice usmerja, naj pri pripravi (nacionalnih) strategij razvoja socialne ekonomije uvedejo podporo sistematičnemu merjenju in upravljanju družbenih učinkov, predvsem z vključitvijo praks in metodologij za merjenje in upravljanje družbenih učinkov v nacionalne okvire politike in programe. Hkrati spodbuja merjenje tudi pri organizacijah socialne ekonomije. Pri tem EK priporoča, da so metodologije preproste in praktične ter usmerjene v izboljšanje rezultatov dejavnosti organizacij socialne ekonomije, s čimer bodo te ne samo potrdile ustvarjanja družbenih učinkov, marveč tudi pridobile dostop do financiranja, usmerjenega k učinkom. Poleg tega EK priporoča, da z namenom razvoja spodbuja raziskave in zbiranje statističnih ter kvantitativnih in kvalitativnih podatkov na področju socialne ekonomije.

4.6.1 Dostop in zbiranje podatkov

Ker ni sistematičnega statističnega spremljanja, Babič in Dabič Perica (2018) opozarjata, da je zbiranje podatkov o organizacijah socialne ekonomije oteženo. Poleg tega analize in študije temeljijo na ocenah posameznega avtorja, saj izraz socialna ekonomija ni vključen v statistično in analitično spremljanje v Sloveniji. Tako ugotavljata, da Statistični urad Republike Slovenije (v nadaljevanju: SURS) ali Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (v nadaljevanju: AJPES) sistematično ne spremljata in objavljata uradnih podatkov »o tem, kateri so ti subjekti, koliko je točno teh subjektov, koliko je zaposlenih v teh subjektih, kolikšen je letni promet ali prispevek k BDP skozi subjekte socialne ekonomije«.

Za različne organizacije, na primer socialna podjetja, nevladne organizacije oziroma društva, zavode in ustanove, invalidska podjetja in zaposlitvene centre, podatke zagotavljajo posamezna resorna ministrstva in podporne organizacije. Pri tem Babič in Dabič Perica (2018) opozarjata, da zbiranje teh podatkov ni metodološko usklajeno. Poleg tega poudarjata, da se med evidencami razlikujejo opredelitve izrazov in da se v primeru, ko podatke zbirajo tako pristojna ministrstva kot civilna združenja, ti medsebojno razlikujejo.

Preglednica 6:

Dostopne evidence organizacij socialne ekonomije

PRAVNOORGANIZACIJSKA OBLIKA, STATUS, DODATNA OBLIKA ORGANIZACIJE SOCIALNE EKONOMIJE	EVIDENCA
Zadruga, evropska zadruga	Za zadruge ni dostopne javne evidence.
NVO: društvo, zavod, ustanova/fundacija	Evidenca NVO sektor, dejstva in številke: https://www.cnvos.si/nvo-sektor-dejstva-stevilke/stevilo-nvo/ https://podatki.gov.si/dataset/centralni-register-drustev https://podatki.gov.si/dataset/evidenca-ustanov
Nevladna organizacija v javnem interesu	Evidenca nevladnih organizacij v javnem interesu: https://www.ajpes.si/Registri/Drugi_registri/Evidenca_nevladnih_organizacij/Splosno
Socialno podjetje	Evidenca socialnih podjetij: https://podatki.gov.si/dataset/evidenca-socialnih-podjetij
Invalidsko podjetje	Register invalidskih podjetij: https://podatki.gov.si/dataset/register-invalidskih-podjetij
Zaposlitveni center	Razvid zaposlitvenih centrov: https://podatki.gov.si/dataset/razvid-zaposlitvenih-centrov

Navedeno ni značilno le za Slovenijo, saj je statistično spremljanje zato, ker ni enoznačnih opredelitev organizacij socialne ekonomije, oteženo tudi na ravni EU. Zato priporočilo Sveta EU (2023) države članice usmerja k sistematičnemu in usklajenemu spremljanju podatkov predvsem z razširitvijo nacionalnih računovodskih sistemov za zbiranje dodatnih in primerljivih podatkov (satelitski računi) ter izvajanju anket v gospodinjstvih za zbiranje informacij o udeležbi v socialni ekonomiji, spodbujanjem sodelovanja med javnimi organi, raziskovalnimi organizacijami in socialno ekonomijo pri razvoju statističnih podatkov, ob hkratnem razširjanju seznama virov informacij, kot so registri, upravni podatki, ankete in popisi, ter podporo akademskih in neodvisnih raziskav o temah s področja socialne ekonomije.

V skladu s tem EK pripravlja analize in raziskave, ki bodo državam članicam v pomoč pri pripravi celovitejšega spremljanja organizacij socialne ekonomije in njenih vplivov. Zato je že financirala izvedbo analize z naslovom Gospodarsko upravljanje ter gospodarska in socialna uspešnost – izvajanje satelitskih računov socialne ekonomije (Economic governance and economic and social performance – Implementation of social economy satellite accounts), ki jo je leta 2019 izvedel SURS. Ta raziskava se lahko uporabi kot izhodišče za razvoj celostnega okvira statističnega spremljanja socialne ekonomije v Sloveniji. Slovenija bo tako upoštevala te usmeritve in usmeritve EK ter v okviru razvoja socialne ekonomije raziskala možnosti za sistematično spremljanje, predvsem pa za izboljšanje podatkovnih zbirk z ustreznim informiranjem njihovih skrbnikov teh zbirk o temeljnih pojmi in opredelitvah izrazov.

4.6.2 Družbeni učinki

Organizacije socialne ekonomije, med njimi tudi socialna podjetja, so pri svojem delovanju usmerjene v ustvarjanje družbenih učinkov. Čeprav je doseganje teh eden ključnih ciljev organizacij socialne ekonomije in socialnih podjetij, je treba poudariti, da lahko družbene učinke z odgovornimi in v človeka oziroma splošno dobro usmerjenimi trajnostnimi poslovnimi modeli ustvarjajo tudi podjetja, ki niso opredeljena kot organizacije socialne ekonomije in za katere se splošno uporablja izraz ustvarjanje družbene vrednosti.

Družbene učinke razumemo kot celostni proces, tj. pozitivne in negativne spremembe, ki jih s svojimi dejavnostmi ustvarjajo posamezne organizacije ali podjetja in vplivajo na človeško blaginjo ali naravno okolje. Družbeni učinki tako v okviru socialne ekonomije pomenijo celostno oceno vplivov, ki nastanejo kot posledica dejavnosti teh organizacij. Pri tem je pomembno tudi merjenje družbenih učinkov – to je tako proces kot tudi strateško orodje za organizacije, ki ga izvajajo, saj omogoča razmislek o ustreznosti njihovih aktivnosti za doseganje postavljenih ciljev, in sicer razmislek o učinkovitosti uporabi virov oziroma sredstev (tj. katere aktivnosti ustvarijo pozitivne učinke in katere ne ter kako zadnje ustrezno prilagoditi), možnostih razvoja novih, inovativnih rešitev (za doseganje posameznih posebnih ciljev organizacije ali skupnosti) in ustrezno vključevanje članov, deležnikov, kupcev, uporabnikov ipd. v aktivnosti in delovanje organizacije (za oblikovanje konkurenčne in ustrezno prilagojene ponudbe). Pri tem ni nezanemarljiv razmislek o ustvarjenih družbenih učinkih za odločevalce, morebitne vlagatelje in druge zainteresirane javnosti, saj lahko ta spodbudi širšo podporo posamezni organizaciji ali na splošno socialni ekonomiji. Zato je za organizacije socialne ekonomije smiselno, da družbene učinke merijo ter o njih tudi komunicirajo s splošno in strokovno javnostjo, saj jim to omogoča izkazovanje pozitivnih učinkov v družbi. To je lahko njihova kvalitativna prednost in lahko pozitivno vpliva na odločitve kupcev, uporabnikov, podpornikov in drugih deležnikov. Tako organizacije socialne ekonomije spodbujajo tudi družbeno odgovorno vedenje širše skupnosti.

V skladu s tem je v Sloveniji predvideno spremljanje družbenih učinkov socialnih podjetij in poročanje o njih. ZSocP namreč predvideva uveljavitev uredbe, ki bo podrobneje opredelila standarde, merila in kazalnike za spremljanje družbenih učinkov ter socialnim podjetjem nalaga, da o teh po uveljavitvi uredbe tudi poročajo. Namen merjenja in spremljanja družbenih učinkov je tako dokazovanje njihove vloge na trgu in širše v družbi, hkrati pa lahko podatki pripravljavcem ukrepov omogočajo oblikovanje ustreznih mehanizmov za razvoj in podporo socialnih podjetij. ZSocP se pri obveznostih merjenja in spremljanja omeji na socialna podjetja in te obveznosti ne predvideva za vse organizacije socialne ekonomije.

Z namenom priprave uredbe in vzpostavitve celovitega merjenja in spremljanja družbenih učinkov socialnih podjetij sta bila oblikovana predlog modela za merjenje družbenih učinkov,⁴² tj. orodje za prepoznavanje družbenih učinkov, ki jih socialna podjetja ustvarjajo kot rezultat svojih dejavnosti, ter podlaga za pripravo navedene uredbe. Omenjeni model socialna podjetja hkrati usmerja in vodi skozi proces merjenja družbenih učinkov ter jim omogoča pripravo poročila o ustvarjenih družbenih učinkih. Predlog modela je bil oblikovan leta 2022 v okviru ciljnega raziskovalnega programa z naslovom Izdelava aplikativnega modela za merjenje družbenih učinkov socialnih podjetij in predstavljen ustreznim deležnikom.

Raziskovalci so v okviru celostnega raziskovalnega projekta (2022) merjenje družbenega učinka opredelili kot merjenje ustvarjene družbene vrednosti in družbenega učinka, ki je posledica izvajanja aktivnosti tako profitnih kot neprofitnih organizacij. Iz ankete, ki so jo opravili za potrebe raziskave, so

ugotovili tudi, da anketirana socialna podjetja izkazujejo veliko potrebo po pomoči pri merjenju družbenih učinkov. Kar 80,3 odstotka jih je namreč izrazilo to potrebo tako pri uporabi modela za merjenje kot tudi pri izbiri ustreznih kazalnikov za merjenje, pri pripravi poročila o družbenih učinkih in strateškem upravljanju svoje organizacije na področju ustvarjanja družbenih učinkov ter pri razumevanju in opredelitvi vrst družbenih učinkov, ki jih ustvarja njihova organizacija.

Tudi OECD (2022) je zaznal veliko potrebo po opolnomočenju socialnih podjetij za merjenje in spremljanje družbenih učinkov ter predlagal razširitev takšnih praks na vse organizacije socialne ekonomije, saj lahko tako prikažejo svoje dosežke in pozitivne vplive. Pri tem navaja, da imajo pri spodbujanju teh aktivnosti pomembno vlogo tudi podporne organizacije. Kot primer dobre prakse navaja podeljevanje nagrad oziroma tekmovanje, ki ga prireja nevladna organizacija SLOAM. Ta se ukvarja s programi mentorstva in drugimi dejavnostmi za spodbujanje socialnih inovacij med mladimi, in sicer program Social Impact Award (nagrada SIA).⁴³

Obe navedeni raziskavi sicer zaznavata razmeroma omejeno kulturo merjenja družbenih učinkov med socialnimi podjetji in organizacijami socialne ekonomije v Sloveniji. Ta aktivnost je predvsem projektno usmerjena in ne odraža dolgoročnih vplivov takšnih organizacij. Kljub razpoložljivosti tudi drugih orodij za merjenje družbenih učinkov, OECD (2022) poudarja predvsem družbeno in ekonomsko donosnost naložbe z metodologijo zunanjih inovacij (SEROI+),⁴⁴ ki jo je oblikovala Univerza v Ljubljani v okviru projekta Interreg Europe ERUDITE.

⁴² <https://www.gov.si/novice/2022-10-24-merjenje-druzbenih-ucinkov-socialnih-podjetij/>

⁴³ <https://slovenia.socialimpactaward.net/>

⁴⁴ <https://seroi.plus/about/>

Na podlagi analize razmer na področju profesionalizacije organizacij socialne ekonomije in socialnih podjetij se zato aktivnosti v skladu s strateškimi in operativnimi cilji usmerijo v:

- vzpostavljeno analitično spremljanje učinkov in dejavnosti socialnih podjetij z namenom oblikovanja ustreznih ukrepov in podpornih storitev,
- oblikovanje standardiziranih kazalnikov uspešnosti ter meril rezultatov organizacij socialne ekonomije in socialnih podjetij oziroma razviti in uveljavljeni model merjenja družbenih učinkov,
- povečano dodano vrednost ponudbe socialnih podjetij in socialne ekonomije,
- povečan obseg inovativnosti in kreativnosti organizacij socialne ekonomije,
- omogočanje izvajanja nalog po javnih pooblastilih in koncesijah ter nalog v javnem interesu organizacijam socialne ekonomije, kjer je to ustrezno,
- povečan delež zaposlenih v organizacijah socialne ekonomije in socialnih podjetjih.

Te cilje je mogoče doseči z razvojem metod za sistematično spremljanje organizacij socialne ekonomije ter vzpostavitev enotnega razumevanja izrazov tako z izobraževanjem kot tudi z opredelitvami v pričujoči strategiji. Statistično spremljanje bo omogočilo tudi izvajanje poglobljenih analiz in neprekinjeno spremljanje razvoja oziroma delovanja organizacij socialne ekonomije. Hkrati pa je te cilje mogoče doseči z uveljavitvijo razvitega modela družbenih učinkov ob sodelovanju organizacij socialne ekonomije, kar bo omogočilo tudi uporabo standardiziranih kazalnikov uspešnosti in merljivost rezultatov pri razvoju ustreznih ukrepov za razvoj socialne ekonomije. Pri tem je pomembna podpora že razvitim dobrim praksam, ki bodo z zgledom in izkušnjami pripomogle k povečanju inovativnosti in s tem zmožnosti opravljanja nalog v javnem interesu.

4.7 PEST- IN SWOT-ANALIZA SOCIALNE EKONOMIJE V SLOVENIJI

4.7.1 Analiza političnih, ekonomskih, sociološko-kulturnih in tehnoloških dejavnikov (PEST) socialne ekonomije v Sloveniji

Pri načrtovanju strateških ciljev in ukrepov za spodbujanje razvoja socialne ekonomije so bili upoštevani politični, ekonomski, sociološko-kulturni in tehnološki dejavniki, ki so podrobneje opredeljeni v analizi PEST v nadaljevanju.

P – politični dejavniki

1. Zakonodajni okvir

- Skupek različnih pravnih podlag, ki opredeljuje delovanje organizacij socialne ekonomije:
- Zakon o socialnem podjetništvu (Uradni list RS, št. 20/11, 90/14 – ZDU-1I in 13/18),
- Zakon o gospodarskih družbah (Uradni list RS, št. 65/09 – uradno prečiščeno besedilo, 33/11, 91/11, 32/12, 57/12, 44/13 – odl. US, 82/13, 55/15, 15/17, 22/19 – ZPosS, 158/20 – ZIntPK-C, 18/21, 18/23 – ZDU-1O, 75/23 in 102/24),
- Zakon o zadrugah (Uradni list RS, št. 97/09 – uradno prečiščeno besedilo in 121/21)
- Zakon o društvih (Uradni list RS, št. 64/11 – uradno prečiščeno besedilo in 21/18 – ZNOrg),
- Zakon o zavodih (Uradni list RS, št. 12/91, 8/96, 36/00 – ZPDZC in 127/06 – ZJZP),
- Zakon o ustanovah (Uradni list RS, št. 70/05 – uradno prečiščeno besedilo in 91/05 – popr.),
- Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 87/11, 96/12 – ZPIZ-2, 98/14 in 18/21),
- Zakon o nevladnih organizacijah (Uradni list RS, št. 21/18) in
- Zakon o prostovoljstvu (Uradni list RS, št. 10/11, 16/11 – popr. in 82/15).

2. Institucionalna podpora

- Medravska in medsektorska pristojnost za vsebine socialne ekonomije:
- EK, OECD, ILO, OZN: opredeljevanje mednarodnih okvirov in priporočil za razvoj socialne ekonomije,
- Svet za socialno ekonomijo: oblikovanje politike razvoja socialnega podjetništva in socialne ekonomije,
- Ministrstvo za gospodarstvo turizem in šport Republike Slovenije: usklajevanje strokovnih nalog na področju socialne ekonomije, spremljanje poslovanja socialnih podjetij in izvajanje ukrepov za spodbujanje razvoja socialne ekonomije,
- resorji, odgovorni za posamezna področja, tj. gospodarstva, zaposlovanja, kmetijstva, hrane in ribištva, zdravja, okolja, javne uprave, financ, kulture, zunanjih zadev in evropske kohezijske politike: oblikovanje politik in izvajanje ukrepov za razvoj socialne ekonomije v njihovi pristojnosti,
- izvajalski organi, tj. Javna agencija Republike Slovenije za spodbujanje investicij, podjetništva in internacionalizacije (SPIRIT Slovenija, javna agencija, v nadaljevanju: SPIRIT), Javni sklad Republike Slovenije za podjetništvo (v nadaljevanju: SPS), Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (v nadaljevanju: ZRSZ), Javni štipendijski, razvojni, invalidski in preživninski sklad Republike Slovenije (v nadaljevanju: JŠRIPS): izvajanje informacijskih in svetovalnih storitev ter ukrepov za razvoj socialne ekonomije,
- lokalne skupnosti oziroma občine: oblikovanje lokalnih razvojnih politik in ukrepov za razvoj socialne ekonomije na lokalni ravni,
- zagovorniške organizacije in interesna združenja: izvajanje nalog podpornega okolja in sodelovanje pri oblikovanju politik.

E – ekonomski dejavniki

1. Dostop do financiranja

■ (Ne)strukturiranost finančnih virov:

- omejen dostop do zasebnega financiranja s poudarkom na spodbujanju družbeno odgovornih vlagateljev ter razmeroma nizka stopnja vključenosti socialne ekonomije v postopkih javnega naročanja,
- omejena vključenost socialne ekonomije v davčno zakonodajo,
- relativna odvisnost organizacij socialne ekonomije od financiranja z nepovratnimi sredstvi,
- razpršenost evropskih in nacionalnih (povratnih ter nepovratnih) sredstev, namenjenih razvoju socialne ekonomije.

2. Trg dela

■ Soodvisnost socialne ekonomije s hitro spreminjajočimi se trendi na trgu dela:

- aktivna politika zaposlovanja je pomemben vir financiranja za socialna podjetja oziroma socialno ekonomijo, hkrati ti ukrepi omejujejo brezposelnost in povečujejo zaposljivost oseb iz ranljivih ciljnih skupin na trgu dela,
- pomanjkanje delovne sile.

S – socialni dejavniki

1. Demografski trendi

■ Vpliv podnebnih in družbenih sprememb:

- migracije, starajoče se prebivalstvo.

2. Družbena ozaveščenost

■ Močna povezanost s svetovnimi trendi:

- čedalje večje zavedanje o nujnosti uporabe trajnostnih poslovnih modelov in družbeni odgovornosti,
- pomanjkanje celovitih izobraževalnih programov in kompetenc, potrebnih za razvoj socialne ekonomije.

T – tehnološki dejavniki

1. Digitalizacija in tehnološka infrastruktura

■ Hitre spremembe in nujnost prilagajanja:

- napredek v digitalnih tehnologijah ponuja priložnosti za inovativne rešitve in poenostavitve in omogoča povečanje učinkovitost in konkurenčnost organizacij socialne ekonomije.

4.7.2 Analiza prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti (SWOT) socialne ekonomije v Sloveniji

Pri načrtovanju strateških ciljev in ukrepov za spodbujanje razvoja socialne ekonomije so bile upoštevane prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti, ki so podrobneje opredeljene v analizi SWOT v nadaljevanju.

PREDNOSTI	SLABOSTI
■ Močna zavezanost institucij EU in drugih mednarodnih organizacij k spodbujanju razvoja socialne ekonomije, ■ možnost financiranja razvoja socialne ekonomije iz evropskih skladov in programov, ki omogočajo tudi oblikovanje mednarodnih partnerstev in prenos dobrih praks, ■ izdelan nacionalni normativni okvir, tj. Zakon o socialnem podjetništvu, ki omogoča tudi vključevanje lokalnih skupnosti v oblikovanje politik razvoja socialne ekonomije, ■ močna vloga civilne družbe in dolgoletna tradicija delovanja nevladnih organizacij, društev, zadrug, invalidskih podjetij in zaposlitvenih centrov, ■ čedalje večje zanimanje za trajnostno potrošnjo, etično poslovanje, krožno gospodarstvo in družbeno odgovornost, ■ cilji socialne ekonomije in socialnega podjetništva omogočajo odzivanje na ključne družbene in okoljske spremembe in vključitev v razvojne politike na nacionalni in lokalni ravni, ■ podporno okolje, ki pomembno prispeva k razvoju socialne ekonomije, ■ socialna ekonomija omogoča vključevanje oseb iz ranljivih ciljnih skupin na trg dela in povečuje njihovo zaposljivost, ■ organizacije socialne ekonomije prepoznavajo pomen razvoja družbenih inovacij.	■ Različne tradicije in stopnje razvoja socialne ekonomije v mednarodnem prostoru, ■ Slovenija zaostaja za evropskim povprečjem po številu delovno aktivnega prebivalstva, vključenega v dejavnosti organizacij socialne ekonomije, in njihovega prispevka k BDP, ■ obsežen in deloma neusklajen zakonodajni okvir za različne pravnoorganizacijske oblike organizacij socialne ekonomije, ■ nacionalni normativni okvir popolnoma prepoveduje delitev dobička in je usmerjen le v opredeljevanje socialnega podjetništva, ■ slaba informiranost javnosti o socialni ekonomiji, ■ zmeda pri uporabi ključnih izrazov in nizka stopnja identifikacije organizacij socialne ekonomije s temi izrazi, ■ pomanjkljivi ali nerazviti mehanizmi statističnega in analitičnega spremljanja organizacij socialne ekonomije, ■ pomanjkanje kompetenc na področju razvoja socialne ekonomije, ■ težave pri prehodu iz projektnega financiranja v trajnostni poslovni model socialne ekonomije ter nespodbuden davčni okvir za organizacije socialne ekonomije, ■ slabo povezano podporno okolje za socialno ekonomijo in nizka stopnja digitalizacije.

PRILOŽNOSTI

- Velika zmožnost organizacij socialne ekonomije za povečevanje gospodarske rasti in zaposljivosti, predvsem v času kriz,
- povečana podpora socialni ekonomiji na mednarodni ravni in oblikovanje mednarodnih podpornih sistemov, vključno s finančnimi spodbudami,
- povečanje obsega organizacij socialne ekonomije kot nosilk javnih pooblastil, koncesij in ponudnic v postopkih javnega naročanja,
- krepitev medsektorskega sodelovanja med organizacijami socialne ekonomije gospodarstvom in javnim sektorjem,
- hitro in usklajeno reševanje lokalnih težav in razvoj podeželskih območij,
- razvoj novih finančnih mehanizmov in ugodnega davčnega sistema za organizacije socialne ekonomije.

NEVARNOSTI

- Pomanjkanje dolgoročne trdne politične podpore,
- gospodarska in/ali finančna kriza ali druge nestabilnosti, na primer vpliv oboroženih konfliktov, podnebnih sprememb,
- nezainteresiranost gospodarstva in javnega sektorja za sodelovanje z organizacijami socialne ekonomije,
- nesistematično načrtovanje razvoja socialne ekonomije,
- negativno stališče do organizacij socialne ekonomije, kot oblike socialne pomoči ali netržnega modela delovanja,
- nedosledno upoštevanje načel socialne ekonomije z namenom ekonomske koristi.

5. Vloga države in njenih institucij ter občin pri izvajanju politik in doseganju razvojnih ciljev socialne ekonomije in socialnega podjetništva

Preglednica 7:
Pregled razdelitev nalog med ministrstvi

MINISTRSTVO	STRATEŠKI CILJ	NOSILEC UKREPA	OPERATIVNA NALOGA	ROK ZA IZVEDBO
1. Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport (MGTŠ)	Povečana prepoznavnost socialne ekonomije in socialnega podjetništva	MGTŠ v sodelovanju z izvajalskimi organizacijami (SPIRIT, SPS) in organizacijami socialne ekonomije	■ Ena podprta in delujoča zagovorniška organizacija za socialna podjetja in organizacije socialne ekonomije.	Do leta 2026
			■ Pet vključitev vsebin socialne ekonomije v formalne in neformalne programe izobraževanja.	Do leta 2035
			■ Redna koordinacija z enotno vstopno točko za socialno ekonomijo.	Redna naloga
	Povečane možnosti za razvoj in delovanje organizacij socialne ekonomije in socialnih podjetij	MGTŠ v sodelovanju z izvajalskimi organizacijami (SPIRIT, SPS) in organizacijami socialne ekonomije	■ Uresničitev ugotovitev študije za vzpostavitev finančnega mehanizma za dostop do finančnih virov za spodbujanje razvoja zadružništva in socialne ekonomije.	Do leta 2035
			■ Redno izvajanje javnih razpisov v skladu z vsakokratno veljavnim operativnim programom EKP.	Redna naloga
			■ Redno delovanje Sveta za socialno ekonomijo.	Redna naloga
	Učinkovito podporno okolje za socialno ekonomijo in socialno podjetništvo	MGTŠ v sodelovanju z izvajalskimi organizacijami (SPIRIT, SPS) in organizacijami socialne ekonomije	■ Trajna vključenost podpore socialne ekonomije v mreži SPOT Svetovanje.	Redna naloga
			■ Oblikovanje enega ukrepa za spodbujanje razvoja inkubatorjev socialnega podjetništva za organizacije socialne ekonomije.	Od leta 2026
			■ Podpora enega celostnega modela za vključitev vsebin za oblikovanje in uveljavljanje standardov oziroma kompetenc in veščin za izvajanje storitev, svetovanja, mentorstva, usposabljanja, izobraževanja ipd. na področju socialne ekonomije in socialnega podjetništva.	Do leta 2035
	Profesionalizacija organizacij socialne ekonomije in socialnih podjetij ter povečanje prispevka socialne ekonomije k družbi blaginje	MGTŠ v sodelovanju z izvajalskimi organizacijami (SPIRIT, SPS) in organizacijami socialne ekonomije	■ Uveljavitev modela družbenih učinkov ob sodelovanju organizacij socialne ekonomije in oblikovanje sistema spremljanja.	Do leta 2027
			■ Podpora razvoju aktivnosti na področju spodbujanja družbenih inovacij, podpora vsaj 10 organizacij socialne ekonomije letno v skladu s programom ukrepov.	Od leta 2025
2. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZ)	Povečane možnosti za razvoj in delovanje organizacij socialne ekonomije in socialnih podjetij v obliki spodbud za zaposlovanje brezposelnih oseb iz ranljivih ciljnih skupin	MDDSZ v sodelovanju z izvajalskimi organizacijami (ZRSZ in JŠRIPS) in organizacijami socialne ekonomije	■ Spremljanje socialnih podjetij, ki prejmejo finančne spodbude, kot delodajalcev, ki zaposlujejo invalide nad predpisano kvoto.	Redna naloga
			■ Izvajanje ukrepov za spodbujanje zaposlovanja v socialnih podjetjih in organizacijah socialne ekonomije v okviru APZ.	

Za skladni in trajnostni razvoj socialne ekonomije sta ključnega pomena jasna opredelitev vloge države, njenih institucij in lokalnih skupnosti ter oblikovanje konstruktivnega dialoga s civilno družbo in gospodarstvom z namenom oblikovanja okolja in ukrepov, ki bodo neposredno namenjeni socialni ekonomiji.

5.1 VLOGA DRŽAVE IN NJENIH INSTITUCIJ

V skladu z zakonsko opredeljeno vlogo države v ZSocP posamezno ministrstvo prevzame naslednje naloge na vsebinskem področju iz svoje pristojnosti (konkretni ukrepi, kazalniki ciljne skupine, mejniki in izvajalci so podrobneje opredeljeni v programu ukrepov za izvajanje strategije razvoja socialne ekonomije):

MINISTRSTVO	STRATEŠKI CILJ	NOSILEC UKREPA	OPERATIVNA NALOGA	ROK ZA IZVEDBO
3. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP)	Učinkovito podporno okolje za socialno ekonomijo in socialno podjetništvo	MKGP v sodelovanju z izvajalskimi organizacijami (KGZS) in organizacijami socialne ekonomije	■ Spodbujanje delovanja podpornega okolja za socialna podjetja in organizacije socialne ekonomije na področju kmetijstva, hrane in ribištva ter na podeželju. ■ Izvajanje ukrepov na področju preprečevanja nastajanja izgub hrane in odpadne hrane v verigi preskrbe s hrano.	Redna naloga
4. Ministrstvo za zdravje (MZ)	Profesionalizacija organizacij socialne ekonomije in socialnih podjetij ter povečanje prispevka socialne ekonomije k družbi blaginje	MZ v sodelovanju z organizacijami socialne ekonomije	■ Proučitev možnosti za povečanje zmogljivosti organizacij socialne ekonomije za izvajanje nalog po javnih pooblastilih in koncesijah ter izvajanje nalog v javnem interesu na področju varovanja zdravja in preventive.	Redna naloga
5. Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo (MOPE)	Povečane možnosti za razvoj in delovanje organizacij socialne ekonomije in socialnih podjetij	MOPE v sodelovanju z organizacijami socialne ekonomije	■ Spodbujanje delovanja podpornega okolja za socialna podjetja in organizacije socialne ekonomije na področju blaženja podnebnih sprememb in prilagajanja nanje.	Do leta 2030
	Profesionalizacija organizacij socialne ekonomije in socialnih podjetij ter povečanje prispevka socialne ekonomije k družbi blaginje	MOPE v sodelovanju z organizacijami socialne ekonomije	■ Povečanje zmogljivosti organizacij socialne ekonomije za izvajanje nalog po javnih pooblastilih in koncesijah ter izvajanje nalog v javnem interesu na področju varovanja okolja, trajnostne mobilnosti in energije.	Do leta 2030
6. Ministrstvo za javno upravo (MJU)	Povečane možnosti za razvoj in delovanje organizacij socialne ekonomije in socialnih podjetij	MJU v sodelovanju z organizacijami socialne ekonomije	■ Zagotavljanje informacij naročnikom, socialnim podjetjem, organizacijam socialne ekonomije in drugim deležnikom, da pridobijo potrebna znanja in spretnosti za sodelovanje pri družbeno odgovornih javnih naročilih.	Redna naloga
7. Ministrstvo za finance (MF)	Povečane možnosti za razvoj in delovanje organizacij socialne ekonomije in socialnih podjetij	MF v sodelovanju z organizacijami socialne ekonomije	■ Upoštevanje vidikov socialne ekonomije pri pripravi analiz oziroma podlag pri oblikovanju morebitnih sprememb na področju urejanja davkov in državnih pomoči.	Redna naloga
8. Ministrstvo za kulturo (MK)	Povečane možnosti za razvoj in delovanje organizacij socialne ekonomije in socialnih podjetij	MK v sodelovanju z organizacijami socialne ekonomije	■ Vzpostavljen konstruktivni dialog med javnim sektorjem, socialnimi podjetji in civilno družbo ter razvoj reprezentativnih organizacij socialne ekonomije. ■ Razviti inkubatorji socialnega podjetništva. ■ Oblikovani in uveljavljeni standardi oziroma kompetence in veščine za izvajanje storitev, svetovanja, mentorstva, usposabljanja, izobraževanja ipd. na področju socialne ekonomije in socialnega podjetništva	Redna naloga

MINISTRSTVO	STRATEŠKI CILJ	NOSILEC UKREPA	OPERATIVNA NALOGA	ROK ZA IZVEDBO
9. Ministrstvo za zunanje in evropske zadeve (MZEZ)	Povečane možnosti za razvoj in delovanje organizacij socialne ekonomije in socialnih podjetij	MZEZ v sodelovanju z organizacijami socialne ekonomije	■ Podpora organizacij socialne ekonomije in socialnih podjetij v okviru mreže diplomatsko-konzularnih predstavništev (DKP) za internacionalizacijo. ■ Spodbujanje sodelovanja in vključevanja socialnih podjetij v aktivnosti mednarodnega razvojnega sodelovanja in humanitarne pomoči v sodelovanju z nevladnimi organizacijami, kot nacionalni koordinator za mednarodno razvojno sodelovanje in humanitarno pomoč. ■ V skladu s Strategijo mednarodnega razvojnega sodelovanja in humanitarne pomoči do 2030 Slovenija v razvojnih dejavnostih v partnerskih državah podpira »tudi posebne projekte, usmerjene v razvoj podjetništva, vključno s socialnim podjetništvom, in ustvarjanje dostojnih in zelenih delovnih mest, predvsem za mlade in ženske s ciljem krepitve ekonomske moči žensk«.	Stalna naloga
10. Ministrstvo za kohezijo in regionalni razvoj (MKRR)	Povečane možnosti za razvoj in delovanje organizacij socialne ekonomije in socialnih podjetij	MKRR v sodelovanju z organizacijami socialne ekonomije	■ Učinkovito vključevanje socialne ekonomije v izvajanje in spremljanje EKP 21–27 (skrb za smiselno vključevanje elementov socialne ekonomije v predlagane ukrepe resorjev). ■ Pozicioniranje oziroma vidnejša vloga socialne ekonomije v procesu načrtovanja EKP (ESS+) po letu 2027. ■ Učinkovito vključevanje socialne ekonomije v izvajanje in spremljanje EKP po 2027. ■ Vključevanje socialne ekonomije v aktivnosti spodbujanja skladnega regionalnega razvoja, povezane z ZSRR-2.	Od leta 2025 do 2029 Od leta 2025 do 2027 Od leta 2027 Od leta 2025
11. Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje (MVI)	Povečane možnosti za razvoj, delovanje in krepitev organizacij socialne ekonomije in socialnih podjetij	MVI v sodelovanju z: ■ javnimi razvojnimi zavodi (ZRSS, CPI, ACS, CŠOD) in ■ vzgojno-izobraževalnimi zavodi (tj. vrtci, osnovne, srednje in višje šole)	■ Spodbujanje krepitve vrednot trajnostnega razvoja, kompetenc podjetnosti in socialne ekonomije ter finančne pismenosti v programu osnovne šole, v srednješolskih in gimnazijskih ter višješolskih programih pri predmetih oziroma predmetnih področjih in dejavnostih, kjer so cilji in vsebine uvrščeni v učne načrte in kataloge znanja oziroma v program RaP in/ali v dneve dejavnosti.	Redna naloga
12. Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in inovacije (MVZI)	Povečana prepoznavnost socialne ekonomije in socialnega podjetništva	MVZI v sodelovanju z visokošolskimi zavodi	■ Promocija neprofitnega sektorja vključno z organizacijami socialne ekonomije v okviru projektov za pridobivanje praktičnih izkušenj študentov v delovnem okolju.	Do leta 2027
13. Ministrstvo za solidarno prihodnost (MSP)	Profesionalizirane organizacije socialne ekonomije in socialna podjetja	MSP	■ Povečane možnosti za razvoj in delovanje organizacij socialne ekonomije in socialnih podjetij na področju dolgotrajne oskrbe ter spodbujanje razvoja in povečane zmogljivosti organizacij socialne ekonomije za izvajanje nalog v okviru sistema dolgotrajne oskrbe. ■ Povečane možnosti za razvoj in delovanje organizacij socialne ekonomije in socialnih podjetij na področju bivanja ter spodbujanje razvoja in povečanje zmogljivosti organizacij socialne ekonomije na področju bivanja.	Redna naloga

5.2 VLOGA OBČIN

ZSocP določa, da lahko občine v skladu z določbami tega zakona in Zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (ZSRR-2)⁴⁵ načrtujejo, financirajo in izvajajo politike razvoja socialne ekonomije oziroma socialnega podjetništva na območju občine oziroma na ravni razvojne regije. EK (2023) poudarja, da je za socialno ekonomijo namreč značilna močna vpetost v lokalno okolje, saj se neposredno odziva na potrebe in težave lokalnega prebivalstva ter ustvarja dodano vrednost v okolju, kjer deluje. Tako lahko občine oziroma lokalne skupnosti v sodelovanju s civilno družbo in organizacijami socialne ekonomije prepoznajo žgočo lokalno problematiko in skupaj poiščejo ustrezne rešitve za celotno skupnost. Takšno sodelovanje omogoča tudi prenos posameznih storitev opravljanja javne službe na socialno ekonomijo, kar vodi v spodbujanje njihovega razvoja in delovanja ter izboljšanje ponudbe storitev za lokalno prebivalstvo.

Sodelovanje med lokalnimi skupnostmi in organizacijami socialne ekonomije lahko prispeva k oblikovanju novih modelov povezovanja, predvsem med deležniki v lokalnem okolju, torej med občino, socialno ekonomijo in uporabniki njihovih storitev. Cilj takšnih modelov je reševanje specifičnih lokalnih problematik, ki jih pri svojem delovanju ugotavljajo občine ter za katere na trgu in v lokalnem okolju iščejo inovativne rešitve, in sicer take, ki dodatno ne obremenjujejo občinskega proračuna, pa tudi takšne, pri katerih bo obremenitev občinskega proračuna pomenila investicijo, ki bo v okolje prinesla dolgoročne večstranske družbene učinke v skupno dobro vseh. Poleg tega imajo občine tudi možnost, da s svojimi javnimi podjetji razširijo skupek opravljanja javnih gospodarskih služb, kar omogoča ohranjanje tako delovnih mest za ranlivejšie skupine ljudi in ustvarjanje novih inovativnih delovnih mest kot tudi priložnost za odpiranje novih socialnih podjetij, ki nastanejo zaradi potrebe po reševanju določene težave v lokalnem okolju.

V ta namen ZSocP omogoča, da občine vsebine socialnega podjetništva vključijo v svoje razvojne načrte. Poleg tega lahko občine socialna podjetja vključijo v svoje delovanje v okviru izvajanja pridržanih javnih naročil in opravljanja storitev v javnem oziroma splošnem interesu, kar omogoča 97. člen ZJN-3, ki določa višji prag za socialne storitve. Zakonodaja EU ne dopušča sistemskih izjem za lokalno javno naročanje, posamezne izjeme pa so omogočene v okviru veljavnih institutov, tudi z institutom izločenih sklopov oziroma tako imenovanim načelom kratkih verig za javna naročila blaga ali storitev (peti odstavek 73. člena ZJN-3), ki se oddajo kot evidenčno naročilo, kar občine lahko uporabijo kot dodaten mehanizem spodbujanja razvoja socialne ekonomije v svojem okolju.

Za jasno izvajanje aktivnosti in ukrepov socialne ekonomije v lokalnem okolju lahko občine sprejmejo strategije razvoja socialne ekonomije, kar priporoča EK. Pri tem se lahko povežejo tudi na regionalni ravni in v okviru regionalnih razvojnih načrtov oblikujejo regijske strategije razvoja socialne ekonomije oziroma dopolnijo že izdelane razvojne dokumente. Pri tem je smiselno, da občine na podlagi skupne regijske strategije ustrezno pozornost socialni ekonomiji namenijo v okviru veljavnih razvojnih dokumentov občin ali jih upoštevajo pri pripravi razvojnih oziroma strateških dokumentov na širšem vsebinskem področju (kot so občinski razvojni programi, strategije trajnostnega razvoja, lokalni programi za mlade, socialne politike in podobno).

Za doseganje ciljev iz strategije se razvojne regije in občine oziroma lokalne skupnosti spodbujajo k uporabi uveljavljenih podpornih mehanizmov. Za financiranje ukrepov, ki izhajajo iz regijskih strategij, lahko raziščejo možnost dodatnega financiranja iz naslova regionalnih razvojnih spodbud, mehanizma CTN, LAS (lokalne akcijske skupine) in drugih dostopnih razvojnih sredstev (kot so programi Interreg, Obzorja in podobno).

⁴⁵ Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (Uradni list RS, št. 20/11, 57/12, 46/16 in 18/23 – ZDU-10): <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO5801>

6. Uresničevanje zastavljenih ciljev in ocena napredka

V skladu z določili ZSocP spremljanje izvajanja strategije razvoja socialne ekonomije izvaja Svet za socialno ekonomijo. Za potrebe izvajanja strategije ministrstvo, pristojno za socialno podjetništvo, v sodelovanju z vsemi ministri, pristojnimi za področja dejavnosti socialne ekonomije, pripravi program ukrepov za izvajanje strategije razvoja socialne ekonomije za posamezno koledarsko leto ali načrtovano obdobje. Program ukrepov sprejme Vlada Republike Slovenije po predhodnem mnenju sveta.

ZSocP za vsak ukrep, vključen v vsakokratno veljavni program ukrepov, predvideva, da ima določene cilje, vsebino, ciljne skupine, ki jim je ukrep namenjen, pogoje za vključitev v aktivnosti in način izvajanja aktivnosti, vrsto in višino upravičenih stroškov v okviru aktivnosti, obdobje

izvajanja aktivnosti, izvajalce ali podizvajalce posameznega ukrepa, vire in obseg sredstev za financiranje ter opredelitev, ali aktivnost pomeni državno pomoč, način poročanja ter merila za ocenjevanje doseganja ciljev. Izvajanje programa ukrepov spremlja pristojno ministrstvo. Na podlagi poročil o izvajanju programa ukrepov lahko svet oceni doseganje posameznega cilja strategije oziroma ustreznost njenega izvajanja za posamezno koledarsko leto ali načrtovano obdobje.

Poleg tega se spremljanje strategije izvaja v skladu z opredeljenimi cilji in kazalniki ter spremljanjem števila registriranih socialnih podjetij oziroma drugih organizacij socialne ekonomije, števila zaposlenih v organizacijah socialne ekonomije in – če je to mogoče – njihovega prispevka k BDP.

7. Viri in literatura

1. Ustvarjanje gospodarstva po meri ljudi: akcijski načrt za socialno gospodarstvo:
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0778>
2. Posodobljena industrijska strategija Evropske unije:
https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/european-industrial-strategy_sl
3. Resolucija OZN za spodbujanje socialne in solidarnostne ekonomije z namenom doseganja trajnostnega razvoja: <https://unsse.org/wp-content/uploads/2023/04/A-77-L60.pdf>
4. Zakon o socialnem podjetništvu, Uradni list RS, št. 20/11, 90/14 – ZDU-1I in 13/18:
<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO6175>
5. Priporočilo Sveta EU o razvoju okvirnih pogojev za socialno gospodarstvo:
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=OJ:C_202301344
6. Resolucija o dostojnem delu ter socialnem in solidarnostnem gospodarstvu:
https://www.ilo.org/ilc/ILCSessions/110/reports/texts-adopted/WCMS_848633/lang--en/index.htm
7. Priporočila sveta o socialnem in solidarnostnem gospodarstvu in družbenih inovacijah:
<https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0472%20>
8. Poglobljeni pregled spodbujanja socialnega podjetništva in razvoja socialnih podjetij v Sloveniji:
https://www.oecd-ilibrary.org/industry-and-services/spodbujanje-socialnega-podjetnistva-in-razvoj-socialnih-podjetij-v-sloveniji_1d0480bd-sl
9. Analiza stanja na področju socialne ekonomije v Sloveniji:
<http://brazde.org/wp-content/uploads/2022/05/Analiza-stanja-na-podro%C4%8Dju-socialne-ekonomije-v-Sloveniji.pdf>
10. Enotna vstopna točka za socialno ekonomijo: https://social-economy-gateway.ec.europa.eu/index_en
11. Svet za socialno ekonomijo: <https://www.gov.si/zbirke/delovna-telesa/svet-za-socialno-ekonomijo/>
12. Odlok o ustanovitvi Sveta za socialno ekonomijo:
<http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ODLO1987>
13. Evidenca socialnih podjetij: <https://podatki.gov.si/dataset/evidenca-socialnih-podjetij>
14. Recent Evolutions of the Social Economy in the European Union:
<https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/qe-04-17-875-en-n.pdf>
15. Merjenje družbenih učinkov v slovenskih socialnih podjetjih: premik od različnih individualnih pristopov k standardiziranemu procesu merjenja:
https://www.ier.si/wp-content/uploads/2023/10/ekonomiera_04-2023.pdf
16. Digitalni katalog socialnih podjetij: <https://www.bsc-kranj.si/katalog-sop/>
17. Kupuj odgovorno: <https://kupujemodgovorno.si/>
18. Zakon o stvarnem premoženju države in samoupravnih lokalnih skupnosti, Uradni list RS, št. 11/18, 79/18 in 78/23 – ZORR: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7148>
19. Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov, Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 87/11, 96/12 – ZPIZ-2, 98/14 in 18/21:
<http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3841>
20. Zakon o davku na dodano vrednost (ZDDV-1), Uradni list RS, št. 13/11 – uradno prečiščeno besedilo, 18/11, 78/11, 38/12, 83/12, 86/14, 90/15, 77/18, 59/19, 72/19, 196/21 – ZDOsk, 3/22, 29/22 – ZUOPDCE, 40/23 – ZDavPR-B, 122/23 in 104/24, <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO4701>

21. Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb (ZDDPO-2), Uradni list RS, št. 117/06, 56/08, 76/08, 5/09, 96/09, 110/09 – ZDavP-2B, 43/10, 59/11, 24/12, 30/12, 94/12, 81/13, 50/14, 23/15, 82/15, 68/16, 69/17, 79/18, 66/19, 172/21, 105/22 – ZZNŠPP, 12/24 in 100/24:
<https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO4687>
22. Zakon o javnem naročanju, Uradni list RS, št. 91/15, 14/18, 121/21, 10/22, 74/22 – odl. US, 100/22 – ZNUZSZS, 28/23 in 88/23 – ZOPNN-F: <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO7086>
23. Statistično poročilo o oddanih javnih naročilih v letu 2023:
<https://ejn.gov.si/direktorat/porocila-in-analize.html>
24. Model za merjenje družbenih učinkov:
<https://www.gov.si/novice/2022-10-24-merjenje-druzbenih-ucinkov-socialnih-podjetij/>
25. Akademija javnega naročanja:
<https://ejn.gov.si/sistem/profjn/profesionalizacija/kompetencni/akademijajn.html>
26. Social Impact Award: <https://slovenia.socialimpactaward.net/>
27. Metodologija zunanjih inovacij: <https://seroi.plus/about/>
28. Socialna ekonomija: <https://www.socialeconomy.eu.org/>
29. The transition pathway on proximity and social economy:
https://single-market-economy.ec.europa.eu/sectors/proximity-and-social-economy/transition-pathway_en
30. Social enterprises and their ecosystems in Europe: Country report – Slovenia:
<https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=21575&langId=en>
31. Benchmarking the socio-economic performance of the EU Social Economy: Improving the socio-economic knowledge of the proximity and social economy ecosystem:
https://eisma.ec.europa.eu/news/study-benchmarking-socio-economic-performance-eu-social-economy-now-published-2024-09-19_en
32. Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (ZSRR-2), Uradni list RS, št. 20/11, 57/12, 46/16 in 18/23 – ZDU-10: <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO5801>

SEZNAM KRATIC

AJPES	Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve
BDP	bruto domači proizvod
APZ	aktivna politika zaposlovanja
DDV	davek na dodano vrednost
EU	Evropska unija
EK	Evropska komisija
ESS	evropski socialni sklad
ILO	Mednarodna organizacija dela
MSP	mala in srednje velika podjetja
OECD	Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj
OZN	Organizacija združenih narodov
RS	Republika Slovenija
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
ZSocP	Zakon o socialnem podjetništvu
ZDDV-1	Zakon o davku na dodano vrednost
ZDDPO-2	Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb
ZZRZI	Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov
ZJN-3	Zakon o javnem naročanju
ZSRR-2	Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja

SEZNAM PREGLEDNIC

Preglednica 1: Zakonske podlage glede na različne pravnoorganizacijske oblike organizacije socialne ekonomije	19
Preglednica 2: Zakonske podlage za pridobitev posebnih statusov, podoblik ipd.	20
Preglednica 3: Pregled socialnih podjetij v Sloveniji po pravnoorganizacijskih oblikah	21
Preglednica 4: Porazdelitev registriranih socialnih podjetij po statističnih regijah	22
Preglednica 5: Socialna podjetja po področju dejavnosti	23
Preglednica 6: Dostopne evidence organizacij socialne ekonomije	34
Preglednica 7: Pregled razdelitev nalog med ministrstvi	42

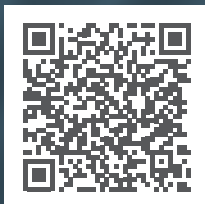
izdajatelj in založnik: Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport RS

leto izdaje: 2026

tisk: Tiskarna DTP, podjetje za tisk in storitve, d. o. o.

naklada: 150 izvodov

oblikovanje: socialni marketing Iz principa / Združenje DrogArt – socialno podjetje

www.gov.si/teme/socialna-ekonomija-in-socialno-podjetnistvo